

PRITARTA

Vilniaus miesto savivaldybės
Administracijos direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 28 d.
įsakymu Nr. 30-2109

PATVIRTINTA

Vilniaus lopšelis – darželis
„Pilaitukas“ direktorės
2017 m. lapkričio 20 d.
įsakymu Nr. V-113

Vilniaus lopšelis – darželis „Pilaitukas“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

Vilnius

2017

Turinys

Bendrosios nuostatos	3
Išimokyklinio ugdymo principai	7
Išimokyklinio ugdymo tikslas ir uždaviniai	8
Ugdymo turinys ir organizavimas	9
Ugdymo turinys, metodai ir programos	
Savarankiškumo, aktyvumo ir judėjimo poreikis	15
Saugumo ir pripažinimo poreikis	22
Bendravimo poreikis	37
Pažinimo poreikis	47
Saviraiškos poreikis	59
Ugdymo sritys, integruojamos į visus vaiko poreikius	73
Vaiko ugdymo(-si) pasiekimai ir jų vertinimas	84
Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai	85
Priedai	86

BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo tiekėjo duomenys. Ikimokyklinio ugdymo programos tiekėjas: **Vilniaus lopšelis-darželis „Pilaitukas“** – neformaliojo ugdymo savivaldybės institucija priskiriama ikimokyklinio ugdymo mokyklų tipui. Įstaigos veiklos pradžia 2008 m. rugsėjo 24 d. (Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu 2008-09-10 Nr. 1-623). Ugdymo kalbos – lietuvių, lenkų, rusų. 2019 metais gruodžio mėnesį, vykdant įstaigos plėtrą, pradėjo savo veiklą l/d „Pilaitukas“ trijų grupių filialas, adresu Įsruties g. 27-101, 2020 m. rugsėjo mėnesį pradėjo veikti dviejų grupių filialas, adresu Vydūno 2-57A. Nuo 2020 metų rugsėjo mėnesio įstaigoje iš viso dirba 18 grupių: 4 ankstyvojo amžiaus grupės (3 – lietuvių ir 1 – lenkų), 11 ikimokyklinio ugdymo grupių (2 iš jų yra mišraus amžiaus grupės lenkų ir rusų ugdomąja kalba) ir 3 priešmokyklinio ugdymo grupės.

Adresas, pašto indeksas: I. Kanto al. 7A, Vilnius, LT – 06217 Lietuvos Respublika

Faksas/telefonai: (85) 2505715, (85) 2505719

El. pašto adresas: rastine@pilaitukas.vilnius.lm.lt

Internetinė svetainė: www.darzelis.pilaitukas.lt

Programos filosofija - vaikas yra aktyvus savo veikla, kūrybingas ir kaupiantis gyvenimišką patirtį savitais pasaulio pažinimo būdais. Programoje ugdymo samprata remiasi esminėmis egzistencialistinės, humanistinės, rekonstruktyvistinės bei progresyvistinės ugdymo kryptų idėjomis. Vaikas ugdosi: skatinamas prigimtinių veiksmų – meilės, vidinės išminties, smalsumo, geros valios; sąveikaudamas su kultūrine, socialine aplinka; stebėdamas, išbandydamas, tyrinėdamas, eksperimentuodamas, aktyviai veikdamas „čia ir dabar“; kurdamas, laisvai, savarankiškai pasirinkdamas, siekdamas išreikšti save; drąsiai bendraudamas ir bendradarbiaudamas su bendraamžiais bei suaugusiaisiais, atskleisdamas savo individualią patirtį, reiškdamas savo nuomonę, išklausydamas ir įsiklausydamas į kitą.

Siekama, kad kiekvienoje grupėje vyrautų džiugi, draugiška atmosfera, tolerancija vieni kitiems. Ugdymas grindžiamas partneryste, demokratiniu pedagoginio darbo stiliumi ir žmogiškųjų santykių normomis. Pedagogai padeda vaikui kaip ugdymo proceso koordinatoriai, partneriai, draugai, patarėjai, tarpininkai, globėjai. Naudoja šiuolaikines ugdymo technologijas ir metodikas praktinėje veikloje. Kaip teigia humanistinės krypties atstovai C. Rodgers, A. Maslou ir kt., kad įvairi veikla kompleksiskai vysto įvairius vaiko pojūčius, laiduoja sėkmės išgyvenimą, stiprina teigiamą savęs vertinimą, lavina kūrybines galias ir turi lemiamos įtakos vaiko intelekto raidai.

Vaikai ir jų poreikiai: Įstaigos ugdymo programa parengta vadovaujantis vaikų poreikiais, įstaigos vidinės kultūros nuostatomis, bendruomenės lūkesčiais, prisiimant atsakomybę už visuminį vaikų ugdymą(-si), orientuotą per vaikams priimtinausią veiklą – žaidimus, kūrybą, meninę raišką, bendravimą. Žaidimas – svarbiausias vaiko socialinio, emocinio ir pažintinio ugdymosi variklis. Laisvė veikti žaidžiant vaiką skatina rodyti iniciatyvą, bendrauti, mėginti, keisti, modeliuoti, mąstyti, fantazuoti, kūrybiškai išreikšti save ir atspindėti pasaulį, priimti sprendimus, sukaupti jėgas, dėmesį, valią, būti drąsiam, atkakliam, iniciatyviam, išmokti kontroliuoti savo elgesį.

Vaikai mokomi partirtinio ugdymosi pagrindu. Ugdymo procese plačiai taikomas STEAM metodas, kuris suprantamas kaip integralus, į kompleksiską vaiko tikrovės reiškinių pažinimą, pritaikymą ir problemų sprendimą orientuotas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ugdymas gamtos pažinimo, technologijų (robotikos), inžinerijos, menų ir matematikos (STEAM, angl. science, technology, engineering, arts, maths) kontekste.

Programos esmę sudaro vaikų poreikiai:

Saugumo ir pripažinimo poreikis. Lopšelių-darželių lanko trys šimtai šešiasdešimt nuo 1,5 iki 6 (7) metų vaikų. Veiksmingiausiai vaikas ugdosi aplinkoje, kurioje yra saugus, gerbiamas, kurioje pripažįstama jo nuomonė ir tenkinami jo poreikiai.

Saugiai besijaučiantys mažyliai gali tyrinėti pasaulį, drąsiai reikšti savo nuomonę. Saugios vaikų adaptacijos įstaigoje užtikrinimui „Rekomenduojamas vaiko įvedimo į grupę modelis“, įkurtos adaptacijos erdvės, organizuojamas projektas „Mano šeima“.

Didelis dėmesys įstaigoje skiriamas vaiko emociniams-socialiniams įgūdžiams ugdyti. Kiekviena grupė yra sukūrusi individualią jausmų atpažinimo priemonę, diskutuojama ir kalbama „apie tai kaip aš jaučiuosi?“. Taikoma tarptautinė vaikų socialinių gebėjimų ugdymo programa „Zipio draugai“, emocinio intelekto ugdymo programa „Kimochis“. Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos ugdyti ir specialiųjų poreikių vaikus, turinčius įvairių sunkumų, kurie integruojami į bendrojo ugdymo grupes. Vykdamas įtraukijį ugdymą, darželio erdvės yra pritaikomos, įkuriamos, atsižvelginat į vaikų individualius poreikius. Yra įkurtas sensorinis pojūčių kambarys, kuriame vyksta specialistų konsultacijos, terapiniai užsiėmimai su vaikais, patiriančius emocijų ir elgesio sunkumus. Šis kambarys puiki priemonė šeimai, vaikui, darbuotojams.

Vaikui svarbus pripažinimo poreikis ir natūraliai kiekvienas to siekia. Sulaukęs palankaus aplinkinių vertinimo, dėmesio, įgaunama daugiau pasitikėjimo savimi, jaučiamasi svarbiu, vertingu ir saugiu.

Meninio ugdymo, kūno kultūros bei grupėje dirbantys pedagogai skatina vaikų dalyvavimą įvairiose akcijose, konkursuose, festivaliuose, lavindami vaikų meninius, fizinius bei kitus gebėjimus.

Bendravimo poreikis. Bendraudamas vaikas užmezga ir palaiko ryšius su bendraamžiais ir suaugusiais, reiškia jausmus, mintis, savo nuomonę, ugdosi šnekamąją kalbą, domisi knygomis, raidėmis. Lopšelių-darželių lanko lietuvių, dalis dvikalbių šeimų vaikai, taip pat rusų ir lenkų tautybės vaikai. Todėl įstaigoje ypatingas dėmesys yra skiriamas tautiškumo bei pilietiškumo ugdymui, stengiantis sudaryti lygiavertės sąlygas visiems vaikams puoselėti savo kalbą ir tautines tradicijas. Be to, grupes lenkų ir rusų ugdomosiomis kalbomis lanko mišraus amžiaus vaikai („šeimos“ grupės modelis), todėl šiose grupėse diferencijuojami ugdymo būdai ir metodai. Atsižvelgiama ir į tėvų norą lavinti lietuvių kalbą bei puoselėti darnų tarpusavio bendravimą, parengta „Lietuvių kalbos ugdymo programa, grupėse vykdančiose ugdymą tautinės mažumos kalba“ bei įgyvendinamas projektas „Žaidžiame lietuvių kalbą“.

Įstaigoje skatinamas bendradarbiavimas, pozityvus požiūris į įvairių poreikių turinčius vaikus įgyvendinant veiklas: akcijas „Veiksmo savaitė be patyčių“, „Tolerancijos diena“, „Draugystės tiltas: kalbu lietuviškai, lenkiškai, rusiškai“. Darželyje vykdomi tarpgrupiniai projektai, kurių metu vaikai mokosi bendravimo ir bendradarbiavimo kultūros, empatijos, lavina komandinio darbo įgūdžius.

Savarankiškumo, aktyvumo, judėjimo poreikis. Natūralus fizinis vaiko aktyvumas padeda jam tobulinti gebėjimus laisvai, koordinuotai, tiksliai judėti, ugdyti vikrumą, lankstumą, stiprumą, valią, ištvermę, drąsą, judesiu išreikšti kūrybines idėjas.

Nuo 2017 m. darželis dalyvauja „Sveikatiados projekte“. 2020 m. darželis gavo sveikata stiprinančios mokyklos statusą, buvo parengta programa „Sveikatos dienoraštis“. Kiekvienais metais įstaigoje vykdomi sveikatinimo projektai: „Sveikatos šaly – pabūkim visi“, „Sveikas aš, sveikas tu, būkime sveiki kartu“, „Sportas mūsų sveikata, judam, krutam visada“. Vasaris yra skelbiamas sveikatingumo mėnesiu. Įstaiga siekia aktyvios mokyklos statuso ir dalyvauja įvairiuose konkursuose, akcijose, projektuose: „Nykstukų bėgimas“, „Mažoji mylia“, „Aktyvus koridorius“,

„Futboliukas“.

Vaikams yra sudarytos sąlygos darželyje lankyti sporto užsiėmimus: „Krepšinio būrelį“, kuri organizuoja „Sostinės krepšinio mokyklą“. Taip pat vyksta nemokamos futbolo treniruotės trijų grupių vaikams (įgyvendinamas sporto rėmimo projektas).

Saviraiškos poreikis. Meninė veikla padeda vaikui išgyventi kūrybinį džiaugsmą, pajusti grožį, gėrį, išreikšti save garsu, balsu, žodžiu, judesiu, linija, spalva, forma, ugdyti kūrybinius gabumus. Laikantis vaikų interesų prioritetiškumo principo yra tenkinami prigimtiniai vaiko poreikiai, ypač didelį dėmesį skiriant vaikų saviraiškai, kaip universaliai pasaulio pažinimo ir vaiko visuminio ugdymo priemonei. Teikiamos papildomo ugdymo paslaugos, tenkinančios vaikų saviraiškos poreikį: keramikos užsiėmimai, dainavimo ir saviraiškos studija.

Pažinimo poreikis. Vaikas natūraliai yra smalsus, domisi aplinka, šiuolaikinėmis technologijomis, įvaldo įvairius savęs ir pasaulio pažinimo būdus, mokosi mąstyti ir spręsti problemas. Darželyje taikomas patirtinis ugdymas, plačiai naudojamas STEAM metodas. Vaikai aktyvūs veiklos planavimo dalyviai, pedagogai vadovaujasi principu: „vaikų idėjos, jų sumanyta veikla“, „ką aš žinau ir norėčiau sužinoti?“, kelia „probleminius klausimus“. Įstaigos **lauko ir vidaus** aplinka, kuriama atsižvelgiant į pažinimo motyvacijos stiprinimą, praturtinta šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Aktyvi klasė, interaktyvi lenta, multimedija, dokumentų kamera, fotoaparatas, išmanusis telefonas, planšetė - tai priemonės padedančios stebėti, analizuoti, vertinti, daryti išvadas. Vaikų smalsumas žadinamas įvairiose netradicinėse darželio erdvėse, tokiose kaip „Linksmoji kepyklėlė“, „Laboratorija“, „Pojučių kambaris“. Atsižvelgiant į vaikų idėjas, sumanymus, vyraujančias šiuolaikines tendencijas, yra kuriamos mobilios edukacinės erdvės: „Gustavo erdvė“, „Kakės Makės erdvė“, „Teatro“, „Pasakų erdvė“. Vidinės edukacinės erdvės nuolat keičiamos ir papildomos siekiant atspindėti realias situacijas ir sudaryti sąlygas vaikui savarankiškai veikti, kuriant atradimo džiaugsmą.

Darželio lauke yra įkurtos muzikinė bei gamtos pažinimo erdvės. Gamtos pažinimo erdvės atsirado įgyvendinant Vilniaus miesto visuomenės aplinkosauginio švietimo projektus. Darželio ugdytiniai džiaugiasi galėdami mankštinti kojas, keliaujant basakojų taku, pažinti augalus prieskonių piramidėje, plėsti žinias, naudojant edukacinius-mokomuosius žaidimus, tokius kaip „Vabalų šaškių turnyras“, „Pažink vabalus“ ir t.t.

Personalas (kvalifikuotas, motyvuotas, bendraujantis, bendradarbiaujantis). Įstaigoje dirbantis personalas stengiasi pažinti kiekvieno vaiko individualybę, pasirinkti ir taikyti tinkamas ugdymo strategijas, geba sukurti psichologiškai saugią aplinką, geba profesionaliai organizuoti ugdymo ir ugdymosi procesą, palaikyti ir stiprinti vaiko galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą. Įstaigoje dirbantys pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai domisi naujovėmis, nuolat tobulina savo kvalifikaciją, yra puikiai įvaldę šiuolaikines technologijas. Visi pedagogai prisijungę prie „Besimokančių darželio tinklo“, naudojami platforma „Pedagogas.lt“. Karantino metu buvo organizuojamas nuotolinis ugdymas.

Įstaigoje nuolat lankosi miesto šalies ir užsienio delegacijos, todėl įstaigos pedagogai nuolat dalinasi savo gerąja praktinio darbo patirtimi. Jie skaito paskaitas, veda seminarus, atviras veiklas, dalyvauja darbo grupėse, įvairiuose kvalifikaciniuose renginiuose, konferencijose, miesto ir tarptautiniuose projektuose.

Darželyje veikia Vaiko gerovės komisija (toliau VGK), kuri atlieka pradinį vaiko specialiųjų poreikių vertinimą. VGK bendradarbiaudama su specialistų komanda ir tėvais aptaria ir sudaro individualius pagalbos vaikui planus, programas, teikia konsultacijas, rekomendacijas ugdytinių tėvams, dirbantiems pedagogams. Teikiama nemokama pagalba specialiųjų poreikių vaikams bei jų

tėvams. Pagalbą teikia socialinis pedagogas, psichologas ir logopedas. Meninio ugdymo pedagogas, padeda plėtoti meninės kūrybos galias, patirti kūrybos džiaugsmą.

Grupių pedagogai ir specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje: kartu rengia ugdomosios veiklos planus, integruoja veiklas, rengia projektus, akcijas, parodas, šventes.

Lopšelio-darželio „Pilaitukas“ savitumas. Lopšelis-darželis „Pilaitukas“ (vizija) - nuolat besimokanti, gebanti veikti kintančiomis aplinkybėmis, dalyvaujanti švietimo kaitos procesuose, stiprinanti visuomenės pasitikėjimą švietimo sistema - ugdymo įstaigos bendruomenė. Ugdanti veiklų, kūrybišką, atsakingą, nuolat besimokantį visuomenės narį. Siekianti nuolatinės pažangos įstaiga, kurios valdymas grįstas demokratiškumo, lygiavertiškumo, efektyvios vadybos principais. Misija: Gimtosios kultūros erdvėje ugdyti XXI amžiaus pilietį – harmoningą, sąmoningą, kultūringą, socialiai aktyvų bei įvaldžiusį šiandienos ikimokyklinukui būtinas kompetencijas ir trokštantį jas plėtoti.

Lopšelis-darželis „Pilaitukas“ yra erdvi, moderni ir šiuolaikiška ugdymo institucija, kurianti bei gebanti puoselėti savitas tradicijas, ugdymo procese naudojanti pažangiausias ir moderniausias technologijas, diegianti interaktyvų ugdymą, sudaranti prielaidas mentorystės dėka identifikuoti profesinį tapatumą, ugdymą grindžianti pozityvaus ugdymo metodais, ugdanti laisvą, kūrybingą, veržlią, naujovių siekiančią asmenybę. Čia palankios sąlygos visapusiškam vaiko ugdymui(-si). Pagrindinis dėmesys įstaigoje teikiamas vaiko individualių gebėjimų puoselėjimui, socialinių – emocinių įgūdžių ugdymui, savarankiškumo skatinimui.

Kiekvienas pedagogas turi savitą darbo stilių, kuris atsispindi jo bendravime su šeima ir ugdytiniais, kiekviena grupė išsiskiria savo sukurta ir pritaikyta vaiko poreikiams grupės aplinka. Didelis dėmesys skiriamas edukacinių erdvių kūrimui bei tobulinimui: turime atskiras sporto ir muzikos sales, biblioteką, psichologo, socialinio pedagogo bei logopedo kabinetus. Darželio kieme yra įrengtos vaikų lauko žaidimų aikštelės ir sporto aikštelė. Darželis, esantis Vydūno gatvėje, naudoja „Beeparto“ aikštelę ir organizuoja pasivaikščiojimus šalia esančiame miškelyje.

Įstaigoje ugdymas vyksta lietuvių, lenkų ir rusų ugdomąja kalba. Tai trijų skirtingų kultūrų vaikų ugdymo(-si) aplinka, kurioje siekiama supažindinti vaikus su lietuvių liaudies šventėmis ir papročiais bei puoselėti kiekvienos tautos nacionalines vertybes. Įstaiga įsikūrusi šalia miško, todėl vaikai turi sąlygas tiesiogiai stebėti gamtą. Netoliese yra Pilaitės dvaras, malūnas, piliakalnis, kuriuos lankant stiprinamos kultūrinės vertybės, susipažįstama su Lietuvos istorija.

Sukurti įstaigos simboliai: logotipas, himnas, vėliava. Įrašytas kompaktinis muzikos diskas. Sukurti sceniniai rūbai – tautiniai ir koncertiniai kostiumai.

Lopšelis - darželis „Pilaitukas“ savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos bei steigėjo norminiais teisės aktais, Įstaigos nuostatais bei įstaigos metine veiklos programa.

Bendradarbiavimas su šeima (aktyvi ir kurianti, pozityvi, bendraujanti, bendradarbiaujanti). Vienas iš svarbiausių sėkmingos ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos garantų – tai glaudus darželio darbuotojų ir ugdytinių tėvų (globėjų) bendradarbiavimas. Daugelis ugdytinių tėvų pirmenybę teikia visapusiškam vaiko ugdymui, t.y. kad jie įgytų jų tolesnei raidai būtinų socialinės, komunikavimo, pažinimo, sveikatos saugojimo žinių bei gebėjimų.

- Taikomas „Informavimo bei bendradarbiavimo su šeima modelis“ (susipažinimas; žinių perteikimas; galimybių sudarymas „būti čia ir dabar“; edukacinės aplinkos kūrimas ir plėtojimas; galimybė pasirodyti; padėka).

- Tėvai turi galimybę dalyvauti įvairiuose jiems skirtose mokymuose, programose, pvz. programa „Neįtikėtini metai“.
- Tėvai ugdymo proceso dalyviai, jiems nuosekliai yra teikiama informacija apie vaikus, jų pasiekimus: „kokie vaikų gebėjimai ugdomi; ką tęsti namuose; kuo galima prisidėti prie ugdymo; jų idėjos“. Tėvai turi galimybę tiesiogiai arba nuotoliniu būdu dalyvauti ir vesti užsėmimus, edukacines veiklas vaikams, kurti priemones vaikų individualiems bei grupiniams užsėmimams.
- Lopšelyje-darželyje užtikrinamas vienas iš svarbiausių tėvų poreikių – ugdymo tęstinumas, nes lopšelyje – darželyje ugdomi ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikai. Ikimokykliniame amžiuje ugdomi vaikų gebėjimai priešmokykliniame amžiuje tampa kompetencijomis.

Socialiniai partneriai. Ugdymo kokybei užtikrinti nuolat atnaujimas socialinių partnerių tinklas. Dirbant su socialiniais partneriais įgyvendinamas projektas „Ugdymo kokybę skatinantys veiksniai: partnerysnė, veikla, refleksija“, stiprinant mentorystės idėjas (Vilniaus lopšeliu – darželiu „Gilužis“, Vilniaus Pilaitės gimnazija ir Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija, Vilniaus Pauliaus II progimnazija).

Įstaigoje vykdomas bendradarbiavimas su Pilaitės mikrorajono seniūnija, Pilaitės biblioteka. Palaikomi draugiški santykiai su Vilniaus edukologijos universitetu, Vilniaus kolegija – įstaigoje praktiką atlieka studentai. Vilniaus Mokytojų namais, lenkų mokyklų draugija Lietuvoje „Macierz Szkolna“, Pedagogų profesinės raidos centru bei kitomis institucijomis. Su šiomis įstaigomis ir institucijomis vystomi kultūriniai – socialiniai ryšiai, vykdomi edukaciniai projektai, rengiamos šventės. Įsitraukta į „eTwinning – bendruomenė europos mokykloms“ sistemą.

Įstaiga atvira tėvams, kolegoms, studentams, kurie visuomet laukiami grupėse, kasdieninėje vaikų veikloje, šventėse, sportinėse varžybose, konkursuose bei išvykose.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Vaikas geriausiai įsisavina informaciją tuomet, kai jam yra įdomu, be to, žaidžiant mažajam galima leisti klysti ir mokytis iš padarytų klaidų.

Į vaiką orientuoto, lankstaus ir individualizuoto ugdymo – ugdymo procesas planuojamas lanksčiai ir koreguojamas pagal aplinkybes. Kiekvienas vaikas gerbiamas kaip asmuo; garantuojant jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį. Remiamasi samprata, kad vaikai yra skirtingi: skiriasi pažinimo procesų tempas ir būdai, poreikiai, gebėjimai, patirtis ir asmeninės savybės. Kiekvienas vaikas auga ir tobulėja savo tempu ir ritmu. Žinant ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumus, atliekant tikslingus stebėjimus ir taikant kitus vaiko pažinimo metodus, numatomi realūs tikslai ir individualiai pritaikomas ugdymo turinys, kuriama edukacinė aplinka. Stebint ir fiksuojant vaiko daromą pažangą, numatoma tolesnė ugdymo(si) perspektyva.

Socialinio ir emocinio kryptingumo principas. Siekiama išsaugoti savitą vaikų pasaulėjautą ir mąstymą. Gerbiamas vaikas kaip asmenybė; garantuojama teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį; sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimuisi, harmoningam kryptingam asmenybės vystymuisi socialinėje – kultūrinėje aplinkoje; puoselėjama vaiko kultūra;

Tautiškumo ir pilietiškumo skatinimo principas. Lopšelyje – darželyje puoselėjamos lietuvių tautos tradicinės kultūros vertybės, siekiama ugdyti būsimąjį tautos kultūros saugotoją ir kūrėją, besididžiuojantį savo gimtine. Etninės kultūros ugdymas grindžiamas šiuolaikiškai interpretuojamu turiniu teigiamomis vaikų emocijomis, maloniais išgyvenimais ir žaismingumu. Vaikas supažindinamas su artimiausia aplinka, žmonėmis, jų darbu, ugdomas prierašumas savo žmonėms ir savo žemei. Vaikas suprantama ir patrauklia forma dalyvauja miestelio bendruomenės gyvenime, nuo mažens ugdomas turėti savo nuomonę ir nebijoti jos reikšti.

Ekologinio supratingumo principas. Ekologiniu ugdymu siekiama, kad vaikai jaustų gamtos vientisumą ir harmoniją, numatytų savo veiksmų padarinius gamtai bei jų grįžtamąjį poveikį; kad nevertotojiškas požiūris į gamtą, pagarba gyvybei ir atsakomybė už ją taptų vaikų vertybine nuostata;

Mokymosi žaidžiant ir kitaip aktyviai veikiant principas. Žaidimų metu bei aktyviai veikiant vaikai džiaugsmingai įgyja naujų gebėjimų, įgūdžių, vertybių, naujos patirties, ugdoma motorika, kalba, vaizduotė, lavinami protiniai sugebėjimai, įsisąmoninamos elgesio normos, taisyklės, vertybės. Žaisdamas ir sąveikaudamas su bendraamžiais bei suaugusiais vaikas kuria, tikrina ir perkuria „teorijas“, turimus įsitikinimus apie jį supantį pasaulį ir savąjį „aš“.

Atvirumo, integralumo principas. Ikimokykliniame amžiuje sudaromos sąlygos skleisti visoms vaiko prigimtiniams galioms: fizinėms, psichinėms ir dvasinėms, neteikiant pirmenybės kuriai nors vienai iš jų. Ugdymo turinys yra vientisas ir neskaidomas, vienodai integruojamos visos ugdymo sritys, taikant įvairius integracijos būdus (teminė, probleminė, metodų, ugdymo turinio integracija). Ieškome ugdymo turinio sąsajų su socialinio-kultūrinio gyvenimo kontekstu. Ugdymas vyksta ne tik uždaroje erdvėje – grupėje, bet ir išnaudojant visas kitas galimybes – vaikas ugdomas ir realiame, ir virtualiame pasaulyje, ir įstaigoje, ir už jos ribų.

Tęstinumo principas. Atrinkdamas ugdymo turinį pedagogas atsižvelgia į vaiko gebėjimus, įgytus šeimoje, lopšelio, darželio grupėse. Ugdymo turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo turiniu siekiant, kad vaikas darniai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymo(si) pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas. Tęsimas šeimoje pradėtas, pozityvus vaiko ugdymas, derinami šeimos ir įstaigos interesai, lūkesčiai dėl vaiko pasiekimų.

III. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Ikimokyklinio ugdymo uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save;
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgtų į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes;
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime;
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

Kokybiškas ikimokyklinis ugdymas – tai turiningas vaiko gyvenimas ikimokyklinio ugdymo grupėje, užtikrinantis gerus vaiko pasiekimus įvairios ugdymosi srityse ir jo galias atitinkančią optimalią pažangą. Įstaigoje siekiama atsižvelgti į kiekvieno vaiko individualius poreikius, gebėjimus ir galimybes, sudaromos lygios sąlygos ugdytis.

IV. UGDYMO TURINYS IR ORGANIZAVIMAS

Sudarant ugdymo turinį siekiama integraliai ugdyti vaikų gebėjimus, įgūdžius, vertybines nuostatas kasdieninės veiklos metu, atsižvelgiant į vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus, vaiko poreikius, galimybes - pagrindine veikla įvardijant žaidimą. Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimo įstaigoje laiką: jam valgant, ruošiantis ilsėtis, eiti į lauką, bendraujant, dalyvaujant pedagogų organizuotoje ir pačių vaikų spontaniškoje veikloje.

Ugdymo turinys išdėstytas pagal svarbiausius *vaikų poreikius*, ikimokyklinio ugdymo *lūkesčius*, *vaiko ugdymosi pasiekimus* (ugdymosi procese vaikų siektini gebėjimai, žinios, nuostatos), *vaiko veiksenas*, pateiktos *ugdymo gairės*. Ugdymo turinys programoje struktūruojamas pagal vaikų poreikius:

- Savarankiško, aktyvumo ir judėjimo poreikis;
- Saugumo ir pripažinimo poreikis;
- Bendravimo poreikis;
- Pažinimo poreikis;
- Saviraiškos poreikis;

Laikomasi požiūrio, kad kokybiškai ugdomas kiekvienas vaikas savo individualiu tempu žingsnis po žingsnio įgyja numatytas žinias, gebėjimus, nuostatas. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams taikomi tie patys pasiekimų žingsniai, tik vaikas jų siekia savo tempu pagal savo galimybes.

Programoje siūlomos vaiko ugdymo gairės, kurios yra orientyras ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, kaip galima siekti aprašytų vaiko žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų. Ugdymo metodus renka pedagogas/specialistas atsižvelgdamas: koks tikslas, koks turinys, ką nori pasiekti, vaikų amžiaus kriterijus, socialinis kriterijus, materialinės ugdymo įstaigos bazės kriterijus, ugdytojo asmeninių savybių kriterijus. Metodai turi išspręsti pagrindinį ugdymo proceso uždavinį – pagalbą vaiko ugdymuisi: išmokyti, skatinti mokytis, plėsti žinias, savarankiškai ieškoti atsakymų.

Programoje vaikų amžius siejamas su pasiekimų žingsniais: 1,2,3 žingsniai – 1,5 - 3 metai, 4 žingsnis – 3-4 metai, 5 žingsnis – 4-5 metai, 6 žingsnis – 5-6 metai. Vaiko pasiekimų žingsniai veda link ikimokyklinio ugdymo (si) rezultato – šešerių metų vaiko esminių nuostatų ir gebėjimų, kurios pateiktos programoje (2 pav.).

Išskirti svarbiausi ikimokyklinio ugdymo lūkesčiai:

- Orus, pasitikintis savimi, nebijantis reikšti jausmų ir poreikių, ieškantis sprendimų;
- Smalsus, atkaklus, drąsus, žingeidus, veiklus;
- Bendraujantis, bendradarbiaujantis, mokantis ir norintis reikšti mintis;
- Kūrybiškas ir kuriantis, iniciatyvus;
- Sveikas, stiprus, saugus, savarankiškas, aktyvus;

Toks ikimokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos modelis persipina su ugdymo procesu bei jame realizuojamais vaiko poreikiais, o pedagogas gali pagal iškilusias ugdymo(si) situacijas laisvai rinktis ugdymo metodus, būdus ir priemones, atitinkančias šiuolaikinį požiūrį į vaiką.

Organizuojant ugdomąjį procesą stengiamasi užtikrinti ugdytinių interesų bei poreikių plėtojimąsi, naujų atsiradimą, garantuoti vaikams galimybę rinktis veiklą pagal interesus, poreikius bei užtikrinti konkrečiam amžiaus tarpsniui svarbių gebėjimų nuoseklų ugdymąsi. Įstaigos ugdymojo proceso organizavimo struktūra: vyksta grupinė, individuali, spontaniinė (vaikų inicijuota) vaikų veikla ryte ir po pietų, grupėje ir lauke. Ryte – „Ryto ratas“, skirtas veiklų numatymui, socialinių įgūdžių ugdymui ir pan., po pietų – „Dienos įspūdžiai“, skirtas praleistos grupėje dienos apmąstymui,

įsivertinimui, numatymui tolimesnės veiklos ir pan. Ugdomąjį procesą koordinuoja grupės auklėtoja, jai padeda auklėtojos padėjėja, studentai, savanoriai.

Veiklos programa glaudžiai susijusi su ugdomosios veiklos planavimu (forma: „Į vaikų ugdymosi rezultatus orientuotas atvirasis ugdomosios veiklos planas“ (žr. 1 priedą)) bei vaikų pasiekimų vertinimu (forma „Ankstyvojo/Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų žingsniai“ (žr. 2 priedą)). Ikimokyklinio ugdymo programos turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo programos turiniu (žr. 3 pav).

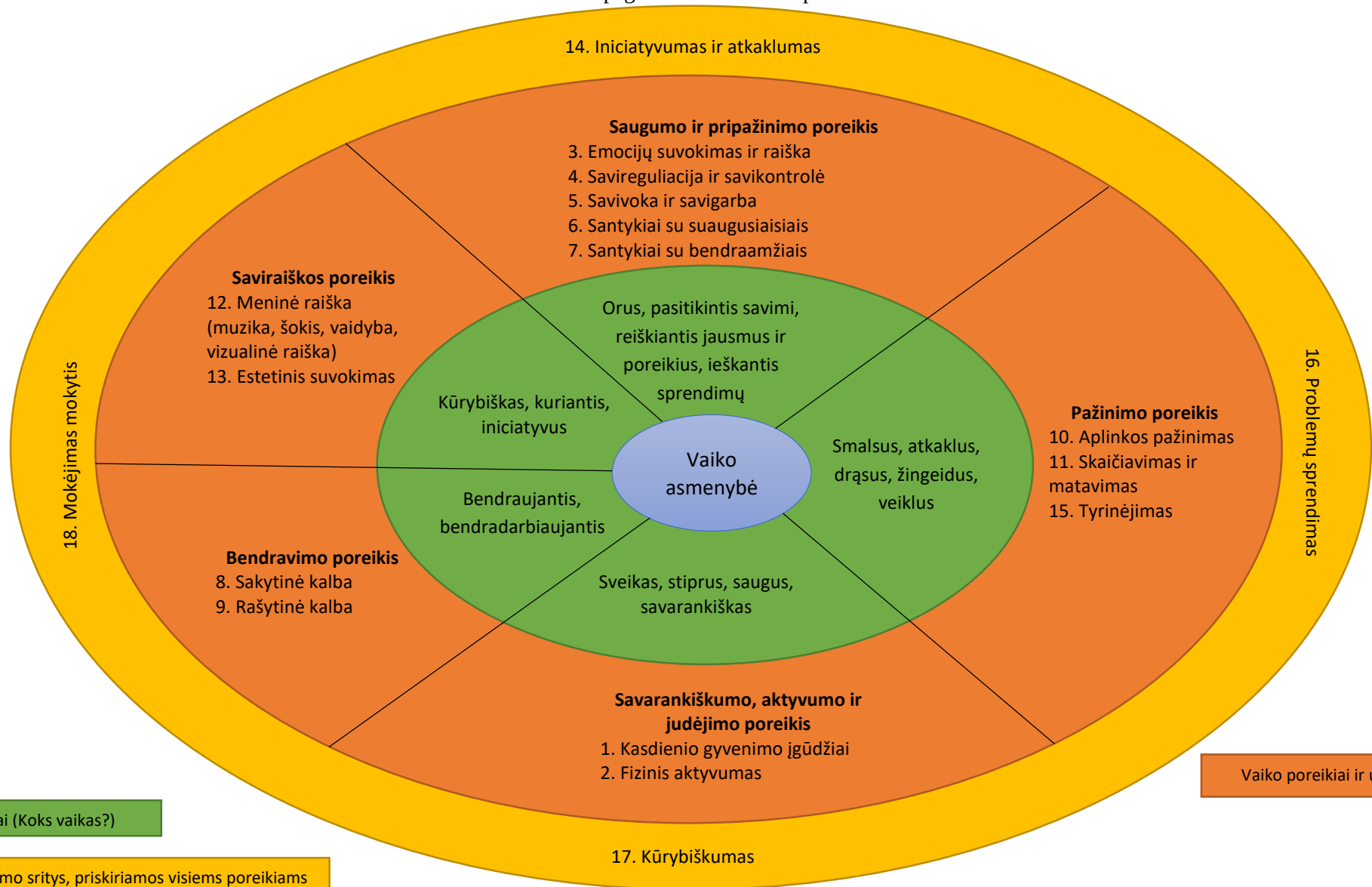
Programos parengimo aspektai. Lopšelio-darželio „Pilaitukas“ ugdymo programa yra rengta vadovaujantis valstybiniais ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančiais dokumentais, valstybinėmis ugdymo programomis, norminiais teisės aktais, bei sukaupta įstaigos patirtimi, Ikimokyklinio ugdymo programa sudaryta, siekiant garantuoti svarbiausias vaiko teises, kurios užtikrintos „Vaiko teisių konvencijoje“ (Vilnius, 1999).

Programoje atskleidžiamas požiūris į vaiko ugdymą, jo gerovės užtikrinimą remiantis „Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija“ (Vilnius, 2003), patvirtinta LR Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX – 1569. Programa sudaryta remiantis „Valstybės švietimo strategijos 2013 – 2022 m.“ (patvirtinta 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745) pagrindinėmis nuostatomis, „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ (2014). Lopšelis – darželis savo veiklą grindžia ir LR Konstitucija, Lietuvos Respublikos švietimo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo ministerijos norminiais aktais, Vilniaus miesto savivaldybės Tarybos sprendimais, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos, Švietimo, kultūros ir sporto departamento įsakymais bei kitais dokumentais.

Ikimokyklinio ugdymo programos atnaujinimas. Visos programos (neskaidant atskiromis struktūrinėmis dalimis) įsivertinimas ir atnaujinimas kas 2–3 metus.

LOPŠELIO – DARŽELIO „PILAITUKAS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS MODELIS

Struktūruotas pagal vaikui aktualius poreikius

VERTYBINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI ŠEŠERIŲ METŲ

SAVARANKIŠKUMO, AKTYVUMO IR JUDĖJIMO POREIKIS

KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

FIZINIS AKTYVUMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** žaidimus.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

PAŽINIMO POREIKIS

APLINKOS PAŽINIMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nusiteikęs pasaulį pažinti skaičiuodamas ir matuodamas.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

TYRINĖJIMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus - stebėjimą, bandymą, klausinėjimą, mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

SAUGUMO IR PRIPAŽINIMO POREIKIS

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamai, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus - užjaučia, padeda.

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus - suvaldo pyktį, neskaudina kito, įsijaudinęs geba nusiraminti.

SAVIVOKA IR SAVIGARBA

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Save vertina teigiamai.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Supranta savo asmens tapatumą "aš esu, buvau, būsiu", pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariai, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais - supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariai, užjaučia, padeda, suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

BENDRAVIMO POREIKIS

SAKYTINĖ KALBA

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis. intuityviai iunta kalbos grožį.

RAŠYBINĖ KALBA

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

SAVIRAIŠKOS POREIKIS

MENINĖ RAIŠKA (MUZIKA, ŠOKIS, VAIDYBA, VIZUALINĖ RAIŠKA)

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

ESTETINIS SUVOKIMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius,

VERTYBINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI ŠEŠERIŲ METŲ, PRISKIRIAMSI VISOMS KOMPETENCIJOMS

KŪRYBIŠKUMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

MOKĖJIMAS MOKYTIS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas. kurdamas. ivaldo kai kuriuos mokymosi būdus.

INICIATYVA IR ATKAKLUMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

- **VERTYBINĖ NUOSTATA:** Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.
- **ESMINIS GEBĖJIMAS:** Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis,

V. UGDYMO SI TURINYS, METODAI IR ORGANIZAVIMAS

SAVARANKIŠKUMO, AKTYVUMO IR JUDĖJIMO POREIKIS

Lūkestis: sveikas, stiprus, saugus, savarankiškas vaikas

Svarbu vaikui nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Organizuotų valandėlių metu judesių atlikimas apjungiamas pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnį malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaismingumo. Judrių žaidimų organizavimas – vienas iš metodų, skatinančių vaikų fizinį aktyvumą. Darželyje parinktas tinkamas vaikams dienos režimas, organizuojama rytinė mankšta, du kartus savaitėje vaikams kūno kultūros specialistas salėje arba lauke veda judrios veiklos valandėlės, organizuoja sveikatingumo projektus.

Sietinas su šiomis pasiekimų sritimis:

1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai
2. Fizinis aktyvumas

Ugdymo sritis: Kasdienio gyvenimo įgūdžiai		
	Kasdienio gyvenimo įgūdžiai yra labai svarbūs kiekvienam žmogui. Vaikai jų neturėdami - priklausomi nuo kitų žmonių. Pagrindinės sritys, rodančios vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius, yra gebėjimas: valgyti ir gerti, elgtis prie stalo; praustis; apsirengti ir nusirengti ir t.t. Tačiau programoje į vaikų kasdieninio gyvenimo įgūdžių ugdymąsi žiūrima plačiau - padedama vaikui perimti svarbus sveikos gyvensenos įgūdžius: savęs pažinimo, savitvarkos, tinkamo maitinimosi, saugaus elgesio, sveikatos saugojimo ir stiprinimo. Gyvenimo įgūdžiai – tai gebėjimai prisitaikyti kolektyve ir elgtis pozityviai.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	- Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. - Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. - Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą. - Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. - Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. - Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	- Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. - Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetu duris, atsineša puoduką ar ženklais pasako. - Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. - Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jas nuplaus ar nušluostys. Padedamas pučia nosį į nosinę. - Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškutį, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą. - Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. - Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. - Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. - Prieš valgį, pasinaudojęs, tualetu susitepęs pats plaunasi rankas. Susitepęs prausiasi ir šluostosi veidą. - Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.

	Ugdymo gairės	
	• Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaisti žaidimus „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. • Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinti ant puoduko ar klozeto. • Grupėje turėti didelę lėlę su drabužių rinkiniu, siūlyti vaikui ją rengti žaidžiant. • Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, rengti žaidinant „Šmurkšt kojytę į kojinytę (batuką)“ ir t. t. • Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ • Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t. t. • Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio. Keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais. Prižiūrėti, kad valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti. • Mokyti taisyklingai naudotis tualetu. • Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. • Naudoti įvairias spalvotas, kvepiančias vaikiškas higienos priemones. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. • Skatinti žaisti ir padėti žaislus į vietą. Tvarkyti žaislus, dainuojant dainelę: „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą.“ • Skatinti nusirengti (kai sagas atsega suaugęs). Priminti, kad valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaisti žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, restoranas ir kt.). Žaidžiant mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. • <i>Dainuoti dainelę „Apsirengsiu“, imituojant judesiais.</i> • <i>Žaisti žaidimą „Stebuklingas maišelis“ (vaikai traukia iš maišelio higienos reikmenis ir bando įvardyti kas tai).</i> • <i>Aiškinti vaikams kodėl negalima imti vaistų, aštrių daiktų, elektros prietaisų ir t.t. Žaisti žaidimą „Tėvų daiktai, vaikų daiktai“.</i> • <i>Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką taisyklingai sėdėti: „Parodykime kiškeliui, kaip sėdime prie stalo“.</i> • <i>Žaidimai su sagomis, užtrauktukais, taip ugdant vaikų gebėjimą savarankiškai atsegti ir užsegti drabužius.</i>	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

	• Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. • Padedą suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojas tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. • Padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausias, nusišluosto rankas ir veidą. • Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. • Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	• Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojas šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėlę. Pavalgęs padėkoja. • Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius. • Maunasi (nusimauna) kėlnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę. • Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausias, šluostosi rankšluosčiu. • Priminus šukuojasi plaukus šukomis. • Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų. • Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas. • Pats neraguoja jokių vaistų, neima degtukų.
5	• Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojas stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Priminus plaunasi rankas, prausias, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	• Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Valgo įvairų maistą. Įvardija kelis sveikus maisto produktus bei kelis nenaudingus sveikatai. • Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą. • Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą. • Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje. • Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros). • Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis.

6	• Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. • Įvardija maisto produktą, kurį valgyti sveika, kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	• Taisyklingai naudojasi peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų. • Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušla- pusius rūbus, avalynę. • Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi. • Pjausto daržoves, vaisius. • Kala vinis į lentą. • Siuva, siuvinėja.
	Ugdymo gairės	
	• Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. • Rekomenduoti tėvams apmokyti vaikus patogiais ir lengvai apmėgiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. • Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotusi nosinaite. • Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Žiūrėjant paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaityti, kurti kūrinius apie saugų elgesį. • Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), kvieisti medicinos darbuotojus, gaisrininkus. • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. • Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. • Pasiūlyti vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostelėmis, kepurėlėmis. • Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. • Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų. • Aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei. Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Klausyti skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus. • Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. • Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti, kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. • Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/G5_1_naud_inf.html • Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams.	

- Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t.
- Sukurti taisykles: „Kaip elgiuosi prie stalo“.
- Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
- Pasiūlyti vaikams iškirti iš reklaminių leidinių elektros prietaisų, įrankių, vaistų, žaislų paveikslėlius ir sukurti plakatus: „Tėvų daiktai“ ir „Vaikų daiktai“.
- Kartu su tėvais arba su auklėtoja sugalvoti istoriją apie nesaugaus elgesio pasekmės ir ją suvaidinti arba aptarti ryto ratę.
- Kurti pasakas apie saugų ir nesaugų elgesį.
- Pabandyti darželyje vienas kitam paservuoti stalą, atnešti maistą.
- Skatinti vaikus naudoti stalo įrankiais kuriant pasakas, teatrinius intarpus, kaip reikia atsipjauti maistą.
- Leisti vaikams patiems savarankiškai įsidėti norimą patiekalą.

Visoms amžiaus grupėms siūloma atlikti eksperimentus, kurie skatinantų vaikų higienos įgūdžių atsiradimą ir tobulinimą.

	Ugdymo sritis: Fizinis aktyvumas	
	Fizinis aktyvumas – tai kryptinga vaiko veikla, gerinanti fizines galias, kurios būtinos norint pasiekti ir išlaikyti aukštą sveikatos ir fizinio išsivystymo lygį. Skatinamas vaikų fizinis aktyvumas užtikrina sveiką augimą ir vystymąsi, gerą savijautą, nervų sistemos veiklą, ko pasekoje gerėja ugdymosi rezultatai. Gryname ore praleistas laikas ir fiziniai pratimai grūdina organizmą, teigiamai veikia kaulų, raumenų, nervų sistemas. Fizinis aktyvumas tai ne maratonai ar valandų valandas sportavimas sporto salėje, tai judrieji žaidimai, estafetės, pasivaikščiojimai, darbinė veikla, sportinės pramogos.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	- Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. - Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį. - Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. - Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	- Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės. - Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius. - Stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas. Vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. Eina paprastai, po to ant pirštų galų. Laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos. - Įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. Įkerpa žirkėmis popieriaus kraštą.
	Ugdymo gairės	
	- Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save. Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. - Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką.	

	Žaisti žaidimą „Takelis“. Iš popieriaus juostelių padaryti apie 3–5 cm takelį. Duoti vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt. • Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų. Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Imituoti gyvūnus. • <i>Duoti lipdyti iš minkšto modelino, plastilino.</i> • <i>Pasiūlyti įkirpti popieriaus lapą.</i> • <i>Pasiūlyti plėšyti laikraščius, žurnalus juostelėmis mesti į viršų „sukeliant lietu“.</i> • <i>Siūlyti statyti bokštelių panaudojant jogurto indelius, kamštelių.</i> • <i>Pasiūlyti perlįsti per tunelį keturpėsčiam.</i> • <i>Duoti verti ant virvutės sagas.</i> • <i>Žaisti judrųjį žaidimą pavaizduojant skirtingų gyvūnų ar paukščių eisenas.</i>	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaugstinimo. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	• Eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandras, šokinėja kaip varlytė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau. Suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja. • Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8–10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą.
5	• Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasišūpynėmis.	• Vaikas eina „tip-top“ žingsneliais. Šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. Vaikas užlipa ant bet kokio paaugstinimo ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį. Mėto kamuolį vienas kitam ir gaudo, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais. • Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai, veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, (už)riša kilpas. Sprigtu svaidda rutuliukus. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. Batų dėžės šonus apsaugo skalbinių segtukais. Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna.

6	- Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėrimingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. - Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.	- Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu. - Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja, neria vąseliu. Kerpa įvairias formas taisy- klingai naudodamasis žirkklėmis. Žaidžia komandinius žaidimus.
	Ugdymo gairės	
	- Pasiūlyti vedžioti labirintą, pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, sugalvokite pasakojimą, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Verkite makaronus, sagas, karoliukus ir t. t. Pradėti nuo didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verti vis smulkesnius daiktus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti žirkklėmis įkirpti. Siūlyti įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų. Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją (eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas). Sudaryti sąlygas važinėti triratukais, paspirtukais. - Paprašyti surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti su vaiku pirštukų žaidimus. - Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį galima įberti gilių, kaštonų ir paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus. - Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlpti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. - Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų. - Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. - Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegu lopo, kuria įvairius ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja, neria vąseliu, daro kutus. Parūpinti priemonių, tinkančių konkrečioms sportinėms žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badmintono rakečių, kėglių, lazdu, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje. <i>Pasiūlyti įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.</i> <i>Siūlyti piešti įvairias linijas, pieštuku apvesti apverstą stiklinę, lėkštutę, puoduką.</i> <i>Žaisti įvairius pirštukinius žaidimus „Pirštukai miega“, „Krokodilas“, „Namas“.</i> <i>Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, rankomis; atmušinėty kamuolį, mestų į viršų; ėjimą keistų bėgimu.</i> <i>Sugalvoti estafetės principu išdėstytą maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlpti suolą, pralįsti po kėde ir t. t.</i> <i>Pasiūlyti vaikui įverti siūlą į adatą, dygsniuoti, kurti prisiuvant lopus, detales su skylutėmis, karoliukus.</i>	

	• <i>Mokytis nerti vašeliu,</i> • <i>Daryti kutus</i>
--	--

SAUGUMO IR PRIPAŽINIMO POREIKIS

Lūkestis: Orus, pasitikintis savimi, nebijantis reikšti jausmų ir poreikių, ieškantis sprendimų

Socialinis ir emocinis ugdymas organizuojamas kaip procesas, kurio metu ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių ir nuostatų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu. Ikimokykliniame amžiuje vaikas siekia būti pripažintas ir gerbiamas toks, koks jis yra. Vaiko gera savijauta kolektyve (grupėje ar kt. aplinkoje) lemia jo savivoką ir savigarbą, emocijas ir jų raišką, savireguliaciją ir santykius su aplinkiniais žmonėmis. Todėl didelis dėmesys skiriamas doriniam ugdymui - kur gėris ir blogis nėra savaiminiai procesai, bet priklauso nuo vaiko ugdymosi, suvokimo ir saviraiškos.

Sietinas su šiomis pasiekimų sritimis:

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA
4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ
5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA
6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS
7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

	Ugdymo sritis: Emocijų suvokimas ir raiška	
	Ikimokykliniame amžiuje būdingas užslėptas nepasitikėjimas, susikaustymas, kuris dažnai atsiranda dėl vaikų grupėje prisiimtų stereotipinių vaidmenų (pavyzdžiui, vienas vaikas visada – lyderis, kitas – vykdytojas, vienas – viską mokantis, kitas – ne). Todėl vaiko emocijų ugdymasis pradedamas nuo laisvos būsenos atsiradimo – nuo buvimo pačiu savimi. Tik turint šios būsenos pagrindus, siekiama, kad ikimokyklinukai sąmoningai suvoktų emocijas, jas galėtų įvardinti, o prireikus tam tikroje veikloje (pvz. vaidyboje) galėtų emocijas sukelti, įsijausti ir išreikšti. .	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

1; 2;3	- Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. - Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. - Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. - Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	- Džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis, ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau įžvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan. - Meta žaislą ant grindų ir, jeigu auklėtojas šypsodamasis jį paduoda, šis juokdamasis jį vėl meta ant grindų. - Paklaustas „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku, paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. Žiūri į verkiantį vaiką ir užjaušdamas jam duoda savo žaislą, paglosto - Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“ - Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Nuščiūva, jei auklėtoja išsigąsta paliejusi vandenį.
Ugdymo gairės		
- Grupėje pasikabinti veidrodį, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Kalbinti vaiką ir pavadinti jo reiškiamas emocijas. Visada pasirūpinti vaiku, kai jis jaučiasi blogai. - Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles. - Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi. <i>Paprašyti vaiką parodyti pvz., linksmą zuikutį, verkianti meškiuką, piktą vilką, liūdną katinėlį ir pan.</i>		
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	- Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. - Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). - Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksmas, o kitam tuo pat metu liūdnas).	- Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksmas, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. - Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. - Jei pastebi supykusį bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali prieiti prie auklėtojos. - Pasako, kad jam linksmas, o draugui nelinksmas.
5	- Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. - Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). - Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	- Pastebi, draugų jausmus, bando įvardinti. - Susipyksta, kreipiasi pagalbos į auklėtoją.

6	• Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. • Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	• Vaikas kaip jaučiasi. • Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą. • Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. • Auklėtojai praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. • Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojai.
	Ugdymo gairės	
	• Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. Pastebėti, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų. • Vartoti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“. Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. • Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį (nuotaikų „termometrą“; pakabinti „emocijų veidelius“). Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. • Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą. • Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti. Grupėje įkurti paslapčių ar saugią poilsio erdvę. • Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant.... • Žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. • Paskatinti žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti vaikams. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas. • Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl? • Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. • Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda. • <i>Žaisti žaidimą „Atspėk kas tai.“ Kiekvienas vaikas traukia iš stebuklingos kepurės emocija ir turi ją suvaidinti, kad kiti grupės vaikai ją atspėtų.</i> • <i>Žaisti žaidimą „Sudėk emocijos dėlionę.“ Ant akmenukų nupiešti veido bruožai (akys, nosis, lūpos, antakiai ir pan.) Vaikas pagal savo nuotaiką sudeda veidelį iš akmenukų (akmenukus galima pakeisti.)</i> • <i>Piešiu savo emociją. Ant didelio veidrodžio su lipnia juosta priklijuoti įmaute. Vaikas su įvairių spalvų markeriais, piešia emociją žiūrėdamas į veidrodį.</i> • <i>Ryte atėję vaikai segtuką su savo vardu prisega prie atitinkamos emocijos, kaip jis šiuo metu jaučiasi. Dienos metu vaikai gali savo segtukus perkelti remdamiesi juos apimamnčiomis emocijomis.</i>	

	Ugdymo sritis: Savireguliacija ir savikontrolė	
	Savireguliacija ir savikontrolė suvokiama kaip ikimokyklinuko savitvarda – savo jausmų kontrolė valdant stresą; savo impulsų tvardymas, ištvermingumas susidūrus su sunkumais; tinkama emocijų raiška; asmeninių tikslų iškėlimas ir tikslingas jų siekimas	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	- Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. - Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. - Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. - Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. - Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	- Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verkti. - Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą. - Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko. - Pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Sutinka eiti miegoti. - Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. - Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. - Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir ramina šneka. - Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. - Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). - Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą; pasakius, atiduoda jai žaislą.
	Ugdymo gairės	
	- Į išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus praverkti neskubėti raminti). - Padėti nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leisti miegoti, su iš namų atsineštu mėgstamu žaislu. - Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimiką ir balso intonacijas. Vaikams parodyti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje. <i>Raminančios veiklos (šviesos stalas, kinetinis smėlis, žaidimai su vandeniu, vėrimo priemonės, dėlionės)</i> <i>Šeimos stendas su šeimos nuotraukomis (kai vaikai graudinasi ar pasiilgsta tėvų gali prieiti ir nusiraminti)</i>	

	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	- Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. - Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. - Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	- Vaikas sako: „Aš pykstu.“ ir laukia auklėtojo komentarų. - Bando tartis dėl norimo žaislo. - Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau. - Priminus ir padedant sutvar- ko žaislus, su kuriais žaidė. Paragintas iššluosto vande- nį, kurį pats išpylė. - Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes.
5	- Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. - Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. - Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	- Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. - Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam. - Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. - Pasakęs auklėtojui, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. - Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.
6	- Pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.). - Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. - Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimą.	- Supykęs ant draugo, nueina prie akvariumo pažiūrėti žuvyčių, bibliotekėlėje varto spalvingas knygeles, piešia. - Bendraamžio erzinas nusiuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. - Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando rasti sprendimą be auklėtojo pagalbos. - Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga. - Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti. - Džiaugsmingai ruošiasi šventei.
	Ugdymo gairės	
	- Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramimo būdus. - Pasiūlyti žaislą ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. - Skatinti vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaiškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Klausti, ar nereikia pagalbos. - Pasiūlyti būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramimo, gerų emocijų kampelį. Leisti pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą.	

	- Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrąsinti vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų. - Pagirti, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuoti, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė. - Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. - Paskatinti vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. - Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus. - Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienės elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojiui. - Įkurti grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais. - Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan. - Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeikių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose. - Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrąsinti. Padėti išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausančiam, su juo žaidžiant. - Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Leisti žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. - Skaityti terapines pasakas ir kalbėtis apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. - Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje. <i>Taikyti emocijų išliejimo priemones (popieriaus glamžymas, pagalvės, pieštukai).</i> <i>Naudoti emocijų nuotraukas, kad vaikai galėtų lengviau išreikšti ir valdyti emocijas.</i> <i>Naudoti veidrodėlį, kad vaikas stebėtų, kas vyksta su jo veidu, kai jį užklumpa emocijos, nesvarbu ar jos teigiamos ar neigiamos.</i>
--	--

	Ugdymo sritis: Savivoka ir savigarba Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinuko savivokos ir savigarbos ugdymui(si) – tiksliai savo jausmų, interesų, vertybių ir teigiamų asmeninių ypatybių vertinimui. Nes tik teisingai save įsivertinant susiformuoja pasitikėjimo savimi jausmas.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to	- Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose ir pasako savo vardą. Žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje pastebi dažus ant kaktos ir valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. - Pasako savo vardą, lytį.

daryti. • Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą. • Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	• Savo emocijų suvokimas: supranta, kad turi nepriklausomą nuo kitų pasaulį (norus, jausmus); vertina save, savo elgesį. • Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. Tampa savarankiškesnis; gina savo asmens nepriklausomybę: dalinasi savo žaislais su kitais, valdo savo norus ir elgesį.
Ugdymo gairės • Žaisti su vaiku žaidimus, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinti dėžę su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislų su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti. • Vaikui stebint save veidrodyje, žaidimo forma paprašyti rodyti atskiras kūno dalis. • <i>Laikytis pastovaus dienos ritmo toje pačioje aplinkoje.</i> • <i>Kreiptis į vaiką aiškiai ištariant jo vardą, įvardijant jo jausmus ir veiksmus.</i> • <i>Žaisti lietuvių liaudies žaidimus, žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant.</i> • <i>Ploti katučių vaiko rankomis ir skatinti jį pakartoti judesiukus.</i> • <i>Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, pagirti, sudominti aplinka.</i> • <i>Skatinti žaisti su kamuoliukais „kamuoliukų baseine“, kad vaikas galėtų joje vartytis.</i> • <i>Žaisti žaidimą „Sudėk žmogeliuką“ (Vaikas surenka žmogų iš atskirų kūno detalių).</i> • <i>Įtraukti vaiką į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka.</i> • <i>Vaikui skirti pakankamai individualaus dėmesio dėmesio dėmesio, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais</i> • <i>Komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. Pasiūlyti žaidimų „Mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir „Aprenk berniuką/mergaitę“.</i> • <i>Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti ir grožėtis.</i>	
Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

4	- Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). - Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	- Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. - Pasakoja auklėtojai, ką veikė per išeigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo prasižengimus. - Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra jo draugė.
5	- Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). - Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. - Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	- Parodo save kūdikį iš namų atsineštose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis. - Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. - Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).
6	- Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. - Save apibūdina, nusakydamas fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. - Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	- Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. - Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. - Juokiasi pamatęs, kad supai- niojo batus. Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama. - Apibūdina savo išvaizdą, pastebi kuo skiriasi nuo kitų. - Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.
Ugdymo gairės		
	- Vaiko protestą suprasti kaip jo poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus. Sudaryti vaikui pasirinkimo situacijas, naudoti tik būtinus draudimus (kad nenukristų, nenusidegintų). Demonstruojant ir aiškinant įtraukti vaiką į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka. - Skatinti norus reikšti veiksmu, gestais, žodžiais. Pratinti vaiką saugotis, ugdyti savikontrolę. Padėti vaikui suvokti, kad jis yra saugus, mylimas. Žodžiais įvardinti vaiko savijautą, įvertinti jo būklę. Garsiai žavėtis vaiko pasiekimais. - Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. - Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminėti vaiko vardą ir lytį. Kalbėtis su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės.	

- Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.
- Drauge žaisti didaktinius žaidimus, pvz.: „Mano jausmai“; ant popieriaus nupiešti savo nuotaiką. Skatinti žodžiais vertinti save – geras, piktas, liūdnas. Padėti vertinti save ir savo elgesį teigiamai, jaustis mylimam. Skatinamas išmėginti „aš galiu“ ribas; padrašinamas savarankiškai valgyti, praustis, rengtis.
- Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“.
- Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų išpūdžius, jausmus. Papasakoti vaikams apie save tai, ko jie nematė. Gilinti supratimą apie šeimą ir tarpusavio santykius, apie draugus ir draugystę, kaimynus ir kaimynystę. Suvokti, jog žmonės yra skirtingi ir panašūs. Žmonės turi įvairius pomėgius. Žmonės jaučia, mąsto, reiškia emocijas.
- Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje. Save vertinti teigiamai, suvokiant kaip savarankišką, unikalų asmenį. Padėti tapti atsakingesniam už savo asmeninius poelgius. Pratintis savarankiškai pasirinkti veiklą, sutvarkyti žaidimų vietą. Pajausiti, jog savo darbeliais galiu pradžiuginti kitus ir būti naudingas.
- Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbo vietas. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumus. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms.
- Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“ Įžeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.
- Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt.
- Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.
- Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.
- Žmonės turi kūnus (galvą, liemenį, rankas, kojas ir kt.), kūną reikia prižiūrėti. Tyrinėja savo kūną (širdies plakimą, pulsą). Aiškinasi, kad kūnas keičiasi, vystosi, gimsta, auga, sensta, miršta. Lygina save dabar, su savimi, praeityje, ateityje (pagal nuotraukas, išmatavimus). Sudaryti savo kūno augimo ir vystymosi albumą – matuotis, svertis ir tai įrašyti į albumą.
- Žmonės būna linksmi, liūdni, laimingi, susižavėję, jie gali galvoti, jausti, svajoti. Žmonės yra skirtingi: išvaizda, amžiumi, dydžiu, pomėgiais. Žmonės gyvena įvairiuose namuose (skiriasi išore, vidumi, kambarių skaičiumi, baldais, aplinka). Žmonės keliauja: pasisvečiuoti, į darbą, mokytis. Žmonės keliauja: mašinomis, traukiniais, lėktuvais, dviračiais. Žmonės gali turėti keletą vaidmenų (moteris, mama, sesuo, draugė, dailininkė).
- Patys kuria taisykles ir jų laikosi. Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis.
- *Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbo vietas.*
- *Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius.*
- *Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms.*
- *Žaisti žaidimą „Atspėk šeimos nari“ (Vaikas iš paveikslėlių, kur yra pavaizduoti žmonės, sudedą šeimą ir bando paaiškinti kas kam kuriuo šeimos nariu skatosi.)*
- *Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai.*

	• <i>Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Įžeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus.</i> • <i>Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.</i> • <i>Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškinantis palankumo ir nepalankumo priežastis.</i> • <i>Įsivertinti savo elgesį naudojant „Gerų poelgių kraitelę“.</i> • <i>Klausytis lietuvių liaudies pasakų, kur aiškiai skiriamas gėris ir blogis.</i>
--	---

	Ugdymo sritis: Santykiai su suaugusiais Nuo pat pirmų gyvenimo metų vaikas bendrauja su žmonėmis: su suaugusiais. Suaugusieji jam padeda patenkinti biologines, psichines, emocines, visuomenines reikmes, jiems tarpininkaujant jis sužino apie pasaulį, iš jų perima reagavimo būdą, pažiūras, įgyja įgūdžių, įvairiausias patirties. Todėl ikimokykliniame amžiuje didelis vaidmuo tenka vaiko ir suaugusiųjų, tarpusavio santykiams, kurių metu vaikas mokosi gerbti ir vertinti kitus žmones. Šie susiformavę vaiko gebėjimai turi teigiamus pagrindus tolimesniame gyvenimo etape - užaugę lengviau pritampa prie kolektyvo, kuriame stengiasi įgyvendinti vaikystėje jiems įdiegtas socialinio elgesio taisykles.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	• Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritrimo ar nepritrimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų. • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia	• Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminaamas glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais. • Rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nusišuka. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritrima juo besirūpinantis. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypsena, lipa toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgtelį į suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs šypsena – atsistoja. • Bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Traukiasi nuo naujo, didelio, tamsaus meškino; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų. Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą. • Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsiveikina ir išeina. • Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. Jei užėjęs už čiuožyklos auklėtojo nemato, grįžta atgal. • Siužetiniame žaidime mėg- džioja mamos, auklėtojo padėjėjos ir auklėtojos bui- tinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grin- dis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu.

	jo arba matomas netoliese.	• Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprengiamas, bando tai padaryti pats. Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą grąžinti. • Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas.
	Ugdymo gairės	
	• Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, palikti savo nuotraukėlę, žaislą iš namų ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kurį laiką pažaisti su vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į grupės veiklą. • Pastebėti, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrąsinti, paskatinti jį. Stengtis, kad auklėtojo bendravimas su vaiku būtų pozityvus. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguoti pozityviai – jautriai aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaisti su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūks-amos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. • Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti ką nors smagaus, malonaus. Pristatyti vaikams naujus žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartoti veiksmus su žaislais, pakviesti vaikus pabandyti su jais pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinti vaikus su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus. • <i>Sukurti atsisveikinimo ir pasisveikinimo ritualus remiantis kiekvieno vaiko poreikiais.</i> • <i>Leisti vaikui pačiam laisvai tyrinėti naują aplinką, pastebėti jo susidomėjimą žaislais ir tuo naudojantis įtraukti į bendras veiklas.</i> • <i>Skatinti savarankiškumą, leisti vaikui veikti pačiam, užmegzti ryšį su kitais suaugusiais, stebėti kitus nepažįstamus.</i>	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusia- jam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	• Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. • Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Vaikas paklauso auklėtojo patarimo užsidėti kepurę ir apsirišti šaliką, kadangi lauke pučia stiprus vėjas. • Vaikas kalbasi su į grupę pakviesta tautodailininke, stebėdamas jos veiklą ir pats bando tapyti, piešti.

5	- Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsisakia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. - Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme	- Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą. Auklėtojui paprašius, paguldo jį į „ligoninę“. - Prieina prie auklėtojo ir sako: „Tomas ima žaislus iš lentynos ir mėtė.“ Ir laukia auklėtojo atsakymo. Patvirtinus, kad žaislų mėtyti negalima, nubėga. - Susijaudinęs atsisako deklamuoti eilėrašį per šventę, nors auklėtojas to ir prašo. - Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.
6	- Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiaisiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. - Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	- Atėjęs iš namų auklėtojui pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. - Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. - Vaikas paaiškina auklėtojui, kad dabar nenori piešti piešinio, pasako, kad nori žaisti statybų kampelyje. - Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.
Ugdymo gairės		
- Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. - Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu. - Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką prisiimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkvežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. - Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavi- nės?“; paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavoja, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą. - Į grupę retsykiais pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis. - Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Organizuoti stalo žaidimų vakarus su tėveliais. - Klaustyti vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti. - Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti. - Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge. - Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. - Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modeliu		

	vaikams. Kalbėti su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. • Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėraščių kartu su šeimos nariais. • Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų. • Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiaisiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. • Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. • Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. • Padėti vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). • Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Išklausyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiaisiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis. • <i>Bendradarbiauti su vaiku, veikti įvairias veiklas kartu, kalbėtis, aptarinėti jo išpūdžius tiek neigiamus, tiek teigiamus.</i> • <i>Skatinti vaikus lankyti būrelius,</i> • <i>Pedagogas įsitraukia į vaikų žaidimus, bendrauja, daug kalba su vaikais, aiškina savo veiksmus, nustato ribas.</i> • <i>Diskutuoti su vaiku, teikti pasiūlymus, duoti pasirinkimą, aiškinti vaikui, kaip reikia elgtis su nepažįstamais, raginti elgtis atsargiai, prireikus žinoti kur ir kaip ieškoti pagalbos. Pakviesti į darželį policininką, gydytoją.</i>
--	--

	Ugdymo sritis: Santykiai su bendraamžiais Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	• Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti. • Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jampatinkančio žaislo. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	• Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. • Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam kastuvėliu. • Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. • Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. • Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Išmoksta pasakyti: „Ne- simušk, man skauda.“ Graso piršteliu: „Nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą. • Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.

Ugdymo gairės		
	• Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Pagal galimybes parūpinti pageidaujамų žaislų. Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam. • Padėti vaikams pažinti grupės naują. Pristatyti jį kitiems. Skatinti pažinti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis.	
	• <i>Piešimas pasikeičiant popieriaus lapu, kas 2 minutes ir stebint bendro darbo rezultatą;</i> • <i>Dienos eigoje surasti laiko laisviems vaikų žaidimams, padedant įsitraukti ir mažiau bendruose žaidimuose įsitraukiančius vaikus;</i> • <i>Ugdyti vaikų gebėjimą pastebėti draugų emocijas, atpažinti jas bei įgalinti vaikus padėti vieni kitiems;</i> • <i>Kurti stimuliuojančią bendro žaidimo aplinką: ryte auklėtoja sudeda kelis žaidimo komplektus, pavyzdžiui, gydytojų reikmenų, vaistų dėžučių, kad žaidime egzistuotų keletas vaidmenų (šiuo atveju gydytojas ir pacientas) ir vaikai atėję į grupę susidomėtų veikla bei ieškotų žaidimo draugų;</i> • <i>Sukurti grupės pasisveikinimo ritualą, kurio metu reikia paspausti draugui ranką ir pasisveikinti paminint vardą;</i> • <i>Grupėje dirbantiems pedagogams demonstruoti malonų, pagarba grįstą ir emociškai saugų bendravimo ir bendradarbiavimo modelį;</i> • <i>Keisti edukacines aplinkas papildant jas naujais žaislais, priemonėmis, sužadinant vaikų smalsumą ir norą dalintis pastebėjimais ir atradimais su grupės draugais;</i> • <i>Organizuoti grupėje žaisladienius, spalvotadienius, kai vaikai gali pasidalinti savo žaislais, išbandyti draugų arba pasipuošti konkrečios spalvos drabužiais ir stebėti kitus vaikus ir jų aprangos detales atrandant panašumų ir skirtumų;</i> • <i>Priminti vaikams apie kiekvieno iš jų svarbą grupėje, surasti laiko pastebėti jų stiprybes ir pasidalinti su vaikais, kartu pasidžiaugti;</i> • <i>Skaityti vaikams pasakas be pabaigos ir leisti jiems interpretuoti ir užbaigti pasaką kartu;</i> • <i>Žaisti žaidimą „Pažink draugą“ kai grupės auklėtoja pristato tam vaikui būdingus bruožus, aprangos detales, vardo pirmąsias raides, o grupės draugai turi atpažinti, apie kurį grupės draugą yra pasakojama;</i> • <i>Aiškiai apibūdinti užgauto draugo būseną, paaiškinti, kad jam skaudu, liūdna, todėl reikėtų apkabinti, paguosti, pasakyti gerą žodį;</i> • <i>Grupės erdves papildyti naujais daiktais, kad vaikai ugdytų gebėjimą palaukti savo eilės, stebėti, kito vaiko potyrius išbandant naują daiktą, diskusijas apie naujos priemonės panaudojimą;</i> • <i>Tyrinėti šeimos nuotraukas, kai vaikai susipažįsta su grupės draugų artimiausia aplinka, ieško panašumų ir skirtumų.</i>	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	• Vaikai supranta kito norą žaisti kartu. • Vaikas duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. • Vaikas palaukia savo eilės. • Kasdien laukia savo draugės, kol ši ateis į darželį, ir žaidžia su ja lėlių kampelyje.

5	- Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. - Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noria žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesuta- rimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. - Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	- Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. - Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. - Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą. - Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. Pamatęs, kad Saulius sudavė Motiejui, Tomas susirūpinęs stebi, kaip šis jaučiasi. - Dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisiti. - Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis.
6	- Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. - Taikiai diskutuoja, tariai, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovo- ja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. - Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	- Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. Leidžia kitiems pažaisiti su savo žaislu. - Po trumpo filmo, kuriame mama maudė kūdikį, vaikai tariai dėl žaidimo veiksmų. Rūta sako: „Mums reikia vaiko odelę po maudymo patepti aliejum. Mano mama taip daro.“ - Vaikai derasi. - Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne. - Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.
Ugdymo gairės		
	- Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. - Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. - Užtikrinti vaiko saugumą. Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepti į vaikų pagalbos prašymus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. - Skatinti vaikus žaisti kartu, greta. Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito. - Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. - Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Mokyti pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. - Atkreipti dėmesį ir pagirti vaiko norą pasidalyti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. - Įvairiose situacijose atkreipti vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. - Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. Skatinti ir palaikyti vaikų draugystes. - Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus.	

- Siūlyti įvairios veiklos, turtinančių patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį.
- Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.
- Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.
- Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.
- Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis.
- Pasiūlyti veiklą, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge. Kalbėtis apie draugus ir draugystę.
- *Bendro kūrybinio darbo kūrimas, pasidalijant atsakomybėmis: vienas kerpa, kitas klijuoja, dar kitas – spalvina;*
- *„Mažųjų mentorystė“ – vaikai vieni kitiems padeda įveikti sunkumus, pavyzdžiui, užriša šaliką, užsega užtrauktuką, padeda iškirpti ar priklijuoti, primena apie grupės taisykles;*
- *Gimtadienio šventimas draugui pasakant palinkėjimą ar malonų žodį;*
- *Žaisti žaidimą „Man nepatiko“ – vaikai kartą per savaitę susėda į ratą ir pasidalija savo išvalgomis, kokie kitų vaikų veiksmai jiems nepatiko, juos įskaudino ar užgavo, diskutuoja ar toks elgesys buvo tinkamas ar ne;*
- *Bendromis grupinėmis veiklomis prisijungti prie darželio vykdomų akcijų bei projektų, kai kuriamas bendras grupės darbas ir kiekvienas vaikas turi galimybę prisidėti prie kūrybinio proceso;*
- *Įvykus konfliktui išklaudyti abi puses ir paskatinti susitaikyti, įvardijus nemalonus veiksmus bei atsiprašius vienas kito;*
- *Sudaryti sąlygas vaikų diskusijoms, pokalbiams, kurie paskatintų vaikų tarpusavio artimesnę pažinimą bei bendrų pomėgių atradimą;*
- *Skirti laiko pokalbiams prie arbatos puodelio, atsiribojant nuo grupės veiklą, o tiesiog maloniai dalinantis savaitgalio, atostogų įspūdžiais;*
- *Įtraukti vaikų idėjas į ugdymo(si) planavimą primenant vaikams apie grupės draugų idėjas bei jų papildymą kalbantis kartu;*
- *Veiklą metu paruošti kelias kūrybines idėjas, leisti vaikams pasirinkti taip atsitiktinai sudarant darbo grupėles arba burtų keliu traukiant spalvotus lapelius;*
- *Sukurti tokias situacijas grupėje, kad vaikai būtų paskatinti kreiptis į grupės draugą, pavyzdžiui, duoti stalo žaidimą, kuriam žaisti būtinai reikia bent 4 grupės draugų;*
- *Sudaryti sąlygas vaikams išsakyti savo nuomonę, klausant draugų suprasti, kad nuomonė gali skirtis, kaip taktiškai tai pasakyti neužgaunant;*
- *Lauke organizuoti grupinius žaidimus, estafetes, kai vaikas yra atsakingas ne tik už savo veiksmus, bet ir visos komandos rezultatus;*
- *Pateikti vaikams vaizdo medžiaga arba pasakojimą su įvykusia situacija, kai vaikams bendrai reikia nuspręsti, kaip reikėtų pasielgti pristatytoje situacijoje: pavyzdžiui, lauko aikštelėje blaškosi mažylis, kaip reikėtų elgtis vaikams? Kur kreiptis? Kam pasakyti?*
- *Sudaryti sąlygas vaikams stebėti grupės darbuotojų ir tėvų bendradarbiavimo procesams;*
- *Grupėje vykdyti grupinę budėjimo sistemą, kai vienas vaikas dengia stalus, kitas prižiūri tvarką grupėje, dar kitas stalus nudengia;*
- *Kalbėtis su vaikais apie namuose vyraujančias taisykles, atsakomybes bei bendravimo įpročius;*
- *Kartą per mėnesį/savaitę leisti vis kitam vaikui pabūti grupės auklėtoju, pakomentuoti lentoje esantį plakatą, atsakyti į vaikų užduotus klausimus;*
- *Žaisti žaidimą: „Kurio draugo trūksta“ dar vienas draugų pažinimą bei pastabumą skatinantis žaidimas, kai vienas grupės draugas pasislepia, o kitas bando pastebėti, kuris vaikas iš rato pradingo;*
- *Lauke, ruošiantis į grupę, leisti kas kartą vis skirtinga tvarka pasirinkti draugą, su kuriuo grįš į grupę, kartais žaidimą papildant sąlygomis, pavyzdžiui, šiandien reikia eiti berniukui kartu su mergaite, pirmasis šiandien renkasi Jonas;*

BENDRAVIMO POREIKIS

Vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis. Jau 3 metų vaikai ima domėtis raidėmis, imituoti skaitymą, rašymą. Todėl kalbos ir komunikavimo ugdymui(si) reikia turtingos kalbinės aplinkos: raidžių, užrašų, knygų, žurnalų, storų siūlų, vielučių raidėms lankstyti ir t. t. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo ugdymo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausimosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai

Sietinas su šiomis pasiekimų sritimis:

8. SAKY TINĖ KALBA

9. RAŠY TINĖ KALBA

Ugdymo sritis: Sakytinė kalba		
Sakytinė kalba – tai gebėjimas kalbėti, kalbos turinys, klausimasis, o gebėjimas išsakyti mintis – kalbos raiška. Sakytinė kalbinė raiška susiejama su grafine, plastine, muzikine, mimikos ir gestų išraiška. Ikimokykliniame amžiuje tarp sklاندaus vaiko kalbėjimo ir smulkiosios motorikos judesių yra tiesioginis ryšys. Todėl ikimokykliniame amžiuje skiriamas didelis dėmesys smulkiosios motorikos žaidimams, kurie aktyvina vaikus, išlaisvina mintis, jausmus, kartu ir drausmina, skatina ir plėtoja mąstymo procesus, padeda bendrauti ir bendradarbiauti. Programoje pagrindinis kalbos ugdymo metodas - kasdieninis bendravimas įvairios veiklos metu.		
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	Klausymas - Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į kitų kalbėjimą. - Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvrtarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. - Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. - Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. - Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.	- Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus, prašymus. Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų kalbą. - Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Auklėtojai pasiteiravus, kur jo šuniukas, paskatinus surasti šuniuką, mažylis ieško šuniuko pats sau sakdamas: „Kū au au? Nė au au.“

Kalbėjimas - Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmiais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. - Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. - Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius. 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. - Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. - Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštnkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	- Kartoja suaugusiojo žodžius ir frazes. - Varto ir domisi knygelėmis - Mėgdžioja dažnai girdimų garsų junginius ir žodžius. - Klausinėja „kas čia?“ - Išgirdęs deklamuojamą eilėraštnką stengiasi atkartoti. - Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. - Pasakoja apie save, savo šeimą, savo norus. - Emocingai pasakoja išpūdžius, trūkstamus žodžius papildo gestais, kuria žodžius, frazes, sakinius. - Vaikai labai mėgsta žiūrėti paveikslėlius, iliustracijas.
Ugdymo gairės	
Klausymas - Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais. - Skatinti nuo bendravimo gestais ir mimika pereiti prie kalbinio (garsų junginiais ir žodžiais) bendravimo. - Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti klausinėjimą. Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstus. - Paskatinti pirmųjų žodžių kartojimą ir įtvirtinimą, pakartodami juos ir pasakyti sakiniu; pvz. „Kis – kis“– „Čia tikrai kačiukas“. <i>Kalbėti su vaiku jo akių lygyje;</i> <i>Kalbėti lėtai, aiškiai, dažnai kartoti žodį;</i> <i>Mokytis atkartoti gestą „ate“;</i> <i>Žaidimas „virė virė košę“;</i> <i>Slėpynių žaidimas su servetėlėmis įgarsinant žodžiais: „ku – kū? Kur tu? Va!“;</i> <i>Gyvūnų garsų mėgdžiojimas: kaip sako karvė, avis, katė ir t.t.;</i> <i>Dainelės apie kūno dalis. Dainuojant rodome: koja, ranka, akis, pilvas ir pan.</i> Kalbėjimas - Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius. Vaikui atkreipus dėmesį į kokį nors daiktą, aiškiai pasakomas jo pavadinimas. - Žaidimų ir buitinių procesų metu, trumpai ir aiškiai sakoma, kas tuo metu veikiama. Įvardijami įvykiai ir objektai, paskatinant juos pakartoti. Inscenizuojant nesudėtingą siužetą (naudojant lėlių teatrą, pirštukų žaidimus), vaikai mokomi suprasti paprastus veiksmus bei reiškinius apibūdinančius raiškį kalbą. - Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius.	

	• Skatinti kalbėti sudėtingesniais, sudarytais iš 3-4 žodžių sakiniais, naudoti vienaskaitą ir daugiskaitą, kai kuriuos linksnius. Kalbant su vaikais garsų mėgdžiojimą keisti žodžiais („au-au“ - šuo; „opa“ - pakelk). • Aiškiai ir išsamiai atsakyti į vaiko pateiktus klausimus, skatinti domėtis aplinka bei plėsti žodyną. Skatinti kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti. • <i>Kalbėti visada kai tik galime, įvardyti pasikartojančius daiktus: „žiūrėk varna! Kar kar kar. Didelė!“ “Žiūrėk, autobusas! Žalias!” Kalbant nepamirštame keisti balso intonacijų;</i> • <i>Derinkite ir pratęskite žodžių junginius. Pavyzdžiui, žaidžiant vaikas sako mašina, o jūs sakykite raudona mašina, vaikas sako kamuolys, o jūs sakykite didelis kamuolys ir pan.</i> • <i>Vartyti knygeles, rodyti pirštu į tai ką sakome, o po to prašome rodyti ir vaiko. „Parodyk, kur katė. Va katė.“</i> • <i>Frazių užbaigimas. Dainuojate dainelę ir pristabdote suteikdami galimybę vaikui užbaigti. Pavyzdžiui, mano batai buvo (du), tuk širdele tuk tuk, tuk širdele (tuk tuk) ir pan. Arba aktyvioje veikloje naudojame: pasiruošti dėmesio (marš).</i> • <i>Naudokite paprastą, aiškią vaikui kalbą, „nesumažinkite“ žodžių, tai yra katė, o ne kačiukas, šuo, one šuniukas, lėlė, o ne lėlytė.</i> • <i>Papildyti vaiko sakinį. Pvz., vaikas: „Nori gėlės.“ Jūs: „Nori gėlės? Kokios gėlės nori? Raudonos gėlės ar žalios gėlės?“;</i> • <i>Kalbant vis daugiau paminėti spalvas, pvz.: „tavo kelnės mėlynos. Kas dar yra mėlyna?“;</i> • <i>Kirpti, klijuoti.. Galime iškirpti iškarpas iš reklaminių žurnalų, senų laikraščių. Stengtis parinkti pasikartojančius paveikslėlius. Juos skirstome į kategorijas: drabužiai, vaisiai ir t.t. Arba rūšiuojame skirtingas mašinas, avis, arklius ir t.t.</i> • <i>Praturtėjus žodynui, vis dažniau paklauskime atvirų klausimų, kad išgirstume daugiau nei „taip“ ar „ne“, pvz.: pradėkite nuo dviejų pasirinkimų, tarkime žaislų ar maisto, kad suteiktumėte vaikui motyvaciją rinktis. Laikykite užkandžius ar žaislus prieš vaiką ir klauskite, kurio dabar nori: roboto ar kamuolio? Šokolado ar sausainio? Galite patikrinti ar vaikas nesako paskutinio pasirinkimo, kurį girdėjo pakeisdami vietomis. Taip būsime tikri, kad jis pasirinko ko iš tiesų nori ir suprato jūsų klausimą.</i>
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai Vaiko veiksenos

4	Klausymas - Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. - Pradedą išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Kalbėjimas - Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus. - Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. - Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. - Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	- Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“. - Išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. - Vaikas pasakoja, ką girdėjęs. - Įvairiai naudoja intonaciją ir kalbos tempą: lėtas- greitas. Stengiasi tarti beveik visus kalbos garsus. - Moka užkalbinti, prašyti, pašaukti, klausinėti, įvardina daiktus. Pradedą pastebėti savo ir draugų kalbos klaidas. - Vaikas pasakoja apie save ir savo šeimą, apie žmones, įvykius, daiktus, veiksmus, net jei jų dabar nemato. - Išsako savo poreikius, informuoja apie buvusią patirtį, aiškina, išreiškia santykius su vaikais, suaugusiais. Pasakoja apie tai, ką mato iliustracijose. - Vartoja daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius, skaitvardžius, įvardžius, ištiktukus, jaustukus. - Deklamuoja savo kūrybos eilėraščių. - Moka atpasakoti savo pirmas knygas. Gerai žino pirštukų žaidimus.
5	Klausymas - Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. - Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. Kalbėjimas - Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. - Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemonės bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku. - Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. - Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraščius,	- Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų. - Intuityviai perima, gilina ir plečia gimtosios kalbos reikšmių ir prasmų paveldą. - Klausinėja, ką reiškia nežinomi žodžiai. - Gali paaiškinti kai kurių žodžių reikšmes. - Vartoja vaizdingus žodžius, palyginimus. - Geba pamėgdžioti, pakartoti. - Stengiasi nuosekliai dėstyti mintis. - Pasakoja savo patyrimus ir išgyvenimus, asmeninius išpūdžius (apie tai, kas buvo, kokį filmuką žiūrėjo). - Pasakoja apie tai, ką mato iliustracijose. - Stengiasi tarti beveik visus kalbos garsus. - Stengiasi kalbėti taisyklingai. - Žino veiksmų, kuriuos atlieka ir daiktų su kuriais veikia pavadinimus. - Skiria daiktų požymius. - Pradedą pastebėti savo ir draugų kalbos klaidas. - Suvokia prašymą, klausimą, instrukciją. - Pasakoja išgalvotas istorijas, sugalvoja pasakoms ir istorijoms pabaigą, kuria eilėraščius.

	inscenizuoja. Deklamuoja.	
6	Klausymas - Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. - Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę; artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. Kalbėjimas - Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). - Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. - Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. - Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. - Komentuoja, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus... Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.	- Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. - Perskaičius pasaką vaikai samprotauja apie siužetą. - Noriai bendrauja, ieško ryšio su kitais žmonėmis. - Intuityviai suvokia gimtosios kalbos sandarą. Lavina savo kalbą. - Bendraudamas keičiasi ir dalinasi pažintine informacija. - Kalbėdamas naudoja visus kalbos lygmenis: sukuria sakinį tekstą, tinkamai intonuoja, taiko pauzes tarp žodžių, ištaria daugelį gimtosios kalbos garsų. - Kuria naujus žodžius, žaidžia žodžiais, garsais. - Vaikas komentuoja matomą paveikslą, kuria psakas be galo. - Reiškia nuostabą, pasipiktinimą, džiaugsmą ir kitus jausmus.
	Ugdymo gairės	
	Klausymas - Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. - Sekti pasakas, grožinės literatūros kūrinius, iliustruoti vaizdinėmis priemonėmis (pirštų, rankų, stalo teatras), papildyti daina, lopšine, eilėraščiu, žaidimu, tautosaka. Skaitant, antrą kartą, įtraukti į procesą vaikus: a) imituoti personažų judesius, b) klausti apie kūrinių herojus, c) bandyti kartu sekti žiūrint į iliustracijas, d) skaitant kartkartėmis sustoti ir priminti kas jau perskaityta, e) patinkančius kūrinius skaityti pakartotinai, kad gerėtų vaiko kalbos supratimas. - Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus. Pratinti vaikus išklausti kitus, stengtis kaitalioti intonaciją, kalbos tempą. - Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius. - Kiekvieną dieną po kelis kartus pasakoti ir skaityti. Parūpinti garso įrašų su pasakojimais ir dainomis, magnetofoną, įvairių knygų.	

- Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajauti tekstų stilistinę įvairovę. Klausytis lietuvių liaudies pasakų, dainų, žaidimų, garsažodžių, tarmiškų pokalbių, sekimo, deklamavimo.
- Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus ir pan.). Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilistikos tekstų.
- Klausytis įrašų su draugų balsais – „ar pažinsi mane?“. Klausytis savo kalbos įrašų.
- Padedant suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.
- Pradėti suvokti perkeltinę prasmę, humorą, fantazijas. Išklausius kūrinį, kalbėti apie juos, išsakyti savo nuomonę. Išgirsti pirmą ir paskutinį esančius garsus.
- **Siūlomos praktinės veiklos:**

Ugdyti girdimąjį suvokimą nekalbiniais (gyvūnų, miesto, namų ir t.t.) ir kalbiniais garsais. <https://wordwall.net/resource/8993110/girdimojo-suvokimo-ugdymas-kal%c4%97d%c5%b3-tema-logoped%c4%97-brigita>

Garsų ilgumas. Tarkite kurį nors garsą (pvz., A). Vaikas garso tarimo ilgumą turi imituoti judesiais. Kai garsą tarsite ilgai, tegu vaikas rankas tiesia į šalis, kai trumpai – rankas suglaudžia. Arba tariant garsą ilgai, vaikas brėžia ilgą liniją, jums tariant trumpai – brėžia trumpą liniją.

Ilgai ir trumpi žodžiai. Reikės skirtingo ilgio juostelių: ilga juostelė žymi ilgus žodžius, o trumpa juostelė – trumpus. Išgirdęs žodį, vaikas pakelia žodžio ilgumą atitinkančią juostelę (žodžių pavyzdžiai: aš, traukinys, neš, telefonas, prieš, arbatinukas, mes).

Tegul vaikas atlieka jūsų nurodytus veiksmus su lėlėmis vardu Simas ir Rimas.

Kepurę uždėk Simui, o skrybėlę Rimui.

Mašiną duok Rimui, o sviedinį Simui.

Paglostyk ranką Rimui ir pamojuok Simui.

Kalbėjimas

- Skatinti pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ (užduodant atvirus klausimus) skatinti nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius.
- Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti.
- Išklausyti, atkartoti jo mintį, leisti vaikui pajusti, kad buvo suprastas. Skatinimas pastiprina jo pasakojimą. Parodyti susidomėjimą pasakojimu.
- Pasakoti kūrinius, kuriuose herojai išgyvena įvairius jausmus – jų tyko pavojus, herojus išgyvena baimę, džiaugsmą. Išreikšti šiuos pojūčius mimika, gestais.
- Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius.
- Deklamuoti eilėraštnukus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštnukų frazes. Kartu su vaiku žiūrint vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. Kartoti girdėtus eilėraštnukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.
- Komentuoti vaikų patirtus įspūdžius ir sužadinti jų fantaziją. Vaikams aiškinti trumpai, nuotaikingai, suprantamai, išprovokuojant jų pokalbius. Paskatinti juos pasakoti apie tai ką mato artimiausioje aplinkoje (gamtos reiškiniai, žmonės, įvairūs nutikimai). Kalbos ritmo pajautimui mėgdžioti gamtos, gyvūnų garsus, klausytis dainuojamosios tautosakos, eilėraščių, dainų. Skaitant ritmišką tekstą, skatinti kartoti eilėraščio ar dainos nuspėjamus elementus.
- Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiaisiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius.
- Kalbėti su vaiku, daug klausinėti. Suprasti vaiko autonominės kalbos svarbą: nenutraukti, netrukdyti, netildyti.
- Kalbėti su vaiku, naudojant lėles, pirštų, flanelės teatro veikėjus, inscenizuojant nutikimus, pasakėles.
- Vaiko akių lygyje kabinti artimiausią aplinką atspindinčius paveikslus. Rodyti paveikslus, spalvingas knygečių, kalendorių, žurnalų iliustracijas.
- Pratinti gramatiškai taisyklingai kalbėti. Naudoti daiktavardžių mažybinės, maloninės formas. Klausti: ką daro, darė, darys žmonės, gyvūnai? Komentuoti veiksmų eigą. Atlikti kartu veiksmus su įrankiais, tam tikrais daiktais, kad suvoktų paskirtį. Skatinti įvardinti savo ir kitų veiksmus, išskirti veikėją, veiksmą, veiksmo objektą (Pvz.: „kas daro?“, „ką daro?“, „su kuo daro?“). Leisti manipuliuoti su daugybe veikėjų įvairiose situacijose, net ir neįprastose.

- Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaipyti iš jo. Vaiko kalbos jausmą žadinti emocija, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.
- Žaisti pirštukų žaidimų. Vaiką paskatinti kalbėti, ritmiškai žygiuojant, judinant rankas. Bandyti kalbėtis tęsiamai, dainuojant.
- Kartoti tuos pačius žodžius vis kita forma. Didėjant vaiko galimybėms, kalbėti sudėtingesne kalba: ilgesniais sakiniais, vartojant įvairias žodžių formas.
- Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Plečiant jo žodyną, turtinti jį įvairiais techniniais terminais. Sužinojus naują žodį, skatinti išsakyti savo įspūdžius. Kurti naujus žodžius, ieškoti panašiai skambančių, besirimuojančių žodžių.
- Pratinti(s) ieškoti informacijos knygoje, žurnaluose, per kitus informacijos gavimo šaltinius. Vartoti žodžius, atitinkančius vaikų interesus, konkrečią situaciją; Taikyti žaislingumo principą, kuris per smulkiąją tautosaką, liaudies dainas ir žaidimus artimesnis vaiko prigimčiai, jo poreikiams.
- Bandyti argumentuoti savo pasirinkimą. Skatinti pasakojimo, apibūdinimo, svarstymo, diskutavimo, aiškinimo, informavimo pradmenis.
- Formuoti pasakojimo įgūdžius, pajuntant teksto sandarą: pradžią, pabaigą. Teksto visuma, vertinant veikėjų poelgius, įvykius, nustatant veiksmo vietą, laiką.
- Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardžodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant.
- Akcentuoti loginį kirtį, pauzes, ryškinti ir įvairinti intonacijas, pasitelkiant išraiškai mimiką ir gestus; Taisyti sakinį kalbą pakartojant vaiko pasakytą žodį ar sakinį teisingai, neprašant pakartoti.
- Žaisti situacinius žaidimus, specialiai sukuriant neteisingos kalbos taisykles, „išvirkščius“ žodžius, klaidingus daiktų ar reiškinių požymius, kad kiti pastebėtų klaidas jas ištaisyti, pvz.: katinas loja, dangus žemai, lietus sniega, agurkai raudoni, namelis-mamelis, mėnulis-gugulis ir t.t.
- Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
- Klausytis įvairių vaikų literatūros kūrinių, bandyti juos atpasakoti, keisti pabaigą, įvykių seką, veikėjus ir pan.. Padrąsinti vaikus eksperimentuoti, „žaisti“ žodžiais. Aktyvinti vaikų kūrybinę iniciatyvą: improvizuoti vaidinant, piešiant, dainuojant, kurti žinomų pasakų ir istorijų pradžią ir pabaigą;
- Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius.
- Puoselėti ir gilinti vaiko kalboje natūraliai atsispindinčią socialinę kultūrinę patirtį. Palaikyti vaiko domėjimąsi artimų žmonių gyvenimu, darbu, pomėgiais ir kt. Skatinti vaiką demonstruoti savo asmenines savybes: geranoriškumą, sumanumą, kūrybiškumą, siekti tarpusavio supratimo.
- Pasakoti apie nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.
- Kalbėtis apie sudėtingus reiškinius, priežastinius ryšius, procesus. Diskutuoti, kelti elementarias hipotezes, jas tikrinti, daryti išvadas, informacijos ieškoti įvairiuose šaltiniuose.
- Žaisti garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu.
- Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.
- Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt.
- ***Siūlomos praktinės veiklos:***
- ***Aidas.*** Būkite keliautojas, o jūsų vaikas aidas. Keliautojas eina per kalnus, šaukia draugų vardus, trumpus žodžius: imk, stok, eime, dėmesio, atsargiai, o aidas atkartoja. Tariama ir atkartojama su įvairiomis moduliacijomis: tyliai, garsiai, tęsiamai ar trumpai.
- ***Lavinti artikuliacinį aparatą taisyklingam garsų tarimui.***
<https://www.youtube.com/watch?v=FSAoIJXTew>

	Ugdymo sritis: Rašytinė kalba	
	Rašytinė kalba – vaiko minčių dėstymas erdvėje (pvz. popieriuje). Pirmas tokios kalbos momentas atspindi vaiko „keverzonėse“, todėl į vaikų piešinius žiūrima kaip į savitą kalbą. Taip nuo daiktų piešimo pereinama prie žodžių piešimo – rašytinės kalbos ugdymosi. Programoje vaikų mokymasis rašyti natūraliai įeina į vaikų žaidimus, kurie prasideda nuo smulkiosios motorikos lavinimo. Tokiu būdu siekiama, kad raidė būtų tokiu pat vaiko gyvenimo elementu, kaip ir kalba. Rašytinė kalba – paties vaiko veikla. Ikimokykliniame amžiuje skatinamas vaiko domėjimasis knygomis, taip rašytinę kalbą siejant su skaitymu.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	Skaitymas • Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisy- klingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. • Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. • Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. • Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. • Rašymas • Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape. • Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas. • Domisi raidžių elementais.	• Pastebi ryškiausius daiktų požymius ir veido bruožus. • Brauko tušinuku, flomasteriu, kreidelėmis, baksnoja ant popieriaus lapų. • Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. • Mėgsta vartyti knygeles, žurnalus. • Skiria grupėje esančius sim- bolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt. • Vaikas keverzoja lape. • Žino savo vardą.
	Ugdymo gairės	
	Skaitymas • Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę. Leisti pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodyti vaikui knygelių paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstą sieti su jo gyvenimu. Skatinti kalbinti jų veikėjus bei mėginti papasakoti jų siužetą. • Skatinti vaiko emocinę reakciją į grožį. • Simboliais žymėti kiekvieno vaiko spintelę, kėdutę, lovą. Rašymas • Papildyti vaiko rašytinę aplinką. Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių. • Naudojant pavyzdžio metodiką skatinti vaikus domėtis rašmenimis, leisti jiems veikti (braukti rašymo priemone) ant lapo, pagirti pastangas. • Žaidimų metu vaikai skatinami „rašyti“ pirštukais ore, pamėgdžiojant rodomus ženklus.	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

4	Skaitymas - Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. Rašymas - Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.	- Vaikas varto knygas, komentuoja ką mato. - Vaiko kraigalionėse matomos kai kurie raidžių elementai. - Žaidžia su raidžių trafaretais. Atpažįsta savo vardą. Kopijuoja savo vardą arba pirmąją vardo raidę.
5	Skaitymas - Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raidę. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. Rašymas - Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). - Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.	- Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. - Vartoja vaizdingus žodžius, palyginimus. - Intuityviai perima, gilina ir plečia gimtosios kalbos reikšmių ir prasmių paveldą. - Pradeda schematiškai vaizduoti daiktus bei juos žymėti įvairiais pakaitalais. - Iliustruoja pasakas, kuria knygeles, braižo transporto maršrutą ir pan. - Suvokia ornamentą ir jo sudarymo principus
6	Skaitymas - Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. - Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Rašymas - Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus. - Pradeda suvokti sakytinės ir rašytinės kalbos santykį.	- Domisi parašytu žodžiu, pavaizduotu simboliu. - Vaikas eidamas gatve skaito gatvės pavadinimą. - Geba naudotis rašymo priemonėmis - Kuria ir pats iliustruoja įvairias istorijas, pasakoja įdomius nutikimus, daro knygeles.

	Ugdymo gairės
	Skaitymas • Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. • Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. • Nuolat atkreipti dėmesį į artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę. Įkurti biblioteką. • Pakabinti miegamojo, virtuvėlės, rūbinėlės simbolius. Pakabinti daiktų pavadinimų, metų laikų užrašus. Naudoti užrašus po paveikslais. • Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. • Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė“. Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. • Kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstukus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtelės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas. • Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. • Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. • Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmazodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. Skatinti kurti rankų darbo knygeles su paslaptinėmis drelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Skatinti sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstukus. Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. • Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. • Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. Rašymas • Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis. • Rašyti vaiko vardą jam matant ant jo darbelių. • Skatinti lytėjimu tyrinėti raidžių formas. • Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbeliais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. Skatinti vaiko keverzones, padžiaugiant tuo ką „parašė“. • Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės. • Įsigyti didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus, rašiklių, pieštukų, kreidelių keverzonėms ir rašinėjimui. Užrašinėti vaikui matant jo vardą ant piešinio, darbo, kortelės. Sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. • Praturtinant aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt. • Kopijuoti vardo, televizijos užsklandų, logotipų raides ir kt.; Padėti vaikui mokytis skaityti ir rašyti per patyrimą ir atradimą, sukuriant aplinkoje palankias sąlygas; Dėlioti paveikslėlius su užrašytais raidėmis. Dėlioti korteles su daiktais ir jų pavadinimais ties daiktais ir kt. • Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. • Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. • Aiškintis, aptarinėti lenteles, schemas, patalpų planus; Pažinti simbolius gatvėse, parduotuvėse, stotyse ir kt.; Žymėti vaiko vardą ant jo spintelės, stalo stalčiaus, darbo ir kt.; Užrašyti spausdintinėmis didžiosiomis raidėmis savo vardą ir kt. • Taikyti darbeliuose ornamento elementus. Sužinoti lietuvių tautinius ornamento raštus ir plačiai juos taikyti, pvz., puošiant įvairius dailės darbelius ir kt.

- Skatinti kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Skatinti kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygoje, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Skatinti įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius.
- Pasiūlyti vaikams atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.
- Kurti grupės aplinką, stimuliuojančią vaiko fizinę, protinę, socialinę ir emocinę brandą, leidžiančią vaikui laisvai sąveikauti su vaikais, suaugusiais ir daiktais.
- Sudaryti tokias situacijas, kurios vaikui natūraliai rodytų kaip vartojamas rašymas ir skaitymas bei kaip tai susiję su klausymu ir kalbėjimu.
- **Siūlomos praktinės veiklos:**
 - *kartu su vaikais kurti ir užrašyti tekstus (pvz., sveikinimą, kvietimą, komentarą piešiniui).*
 - *skatinti vaikus žaidžiant naudoti rašymą (pvz., surašyti žaidimo dalyvius ir pan.).*
 - *bandyti rašyti kasdien, kurti rašymo tradicijas/ritualus (pvz., susikurti ir naudoti tam tikras formas, kuriose vaikai rašo, piešia – ką jie norėtų veikti šiandien ir kt.)*
 - *supažindiname su skaičiaus simboliu ir užrašytu žodžiu per kompiuterį. Pvz.: <https://ziburelis.lt/nemokamai/suskaiciuok-daiktus-nuo-1-iki-10/zaisti>*
 - *rasti ir išbraukti nurodytus žodžius. Pvz.: https://korsigita.files.wordpress.com/2015/08/zodziu_isbraukymas.pdf*

PAŽINIMO POREIKIS

Lūkestis: Smalsus, atkaklus, drąsus, žingeidus, veiklus

Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių, jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas – žaidimas.

Sietinas su šiomis pasiekimų sritimis:

10. APLINKOS PAŽINIMAS

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

15. TYRINĖJIMAS

Ugdymo sritis: Aplinkos pažinimas

Ikimokykliniame amžiuje aplinkos pažinimas - tai vaiko savęs pažinimas (savo kūno; jausmų ir svajonių pasaulis; savo gebėjimai; ryšiai su kitais žmonėmis), įgytas supratimas apie įvairias pasaulio sritis – artimiausią daiktinę, socialinę ir kultūrinę namų bei grupės aplinką (daiktus, žmones, jų gyvenimo būdą, kultūros reiškinius, techniką ir technologijas), gimtinę, Tėvynę; gamtą (gyvybę, gamtos objektus ir reiškinius, dangaus kūnus), žemę, jos paviršių, laiko tėkmę. Ypatingas dėmesys skiriamas, kad vaikas tobulintų jau turimus aplinkos pažinimo būdus ir išbandytų naujus.

Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	• Stebi ir atpažįsta artimiausią aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė). • Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	• Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valyti dantis, šluostyti stalą, pašerti naminį gyvūną, palaistyti augalą ir pan. • Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan. • Pasako, kai šalta ar šilta. • Padeda prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. • Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką, orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.
	Ugdymo gairės	
	• Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. • Skatinti vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuoti klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, ir atsakyti į juos. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės. Suteikti progą dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

4	• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių.	• Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. • Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukančiant, supant, skandinant). Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. • Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia.
5	• Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.	• Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako, kad nori turėti globotinį. • Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. • Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. • Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. • Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. • Kalba apie tai, kuo bus suaugęs. • Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius.

6	• Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prieštaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. • Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus, gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.	• Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo). • Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas. • Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės). Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygose, internete. • Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. • Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbroliis. • Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. • Noriai išbando senovinius daiktus (pvz., lygina kočėlu, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus. • Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.
Ugdymo gairės		
	• Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodyti paveikslėlius skatinant apie juos kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padėti vaikams, tačiau netrukdyti išsakyti savo supratimą. • Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais. • Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paašškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. • Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygose ir kt. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant. • Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje	

	iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokytis grupuoti pagal požymius. • Sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. • Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. • Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas. • Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. • Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. • Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. • Supažindinti su giminės medžiu. Ekskursijos į tėvelių darbovietes. Kviesti tėvelius papasakoti apie savo profesiją. • Turėti grupėje kampelį su Lietuvos bei tautine atributika. Švęsti tradicines šventes. • Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. • Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė. • Skirti užduoteles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. • Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų.
--	---

	Ugdymo sritis: Skaičiavimas ir matavimas Skaičiavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus panaudojimas kiekviui nusakyti (kiek?); skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?); simboliai, naudojami skaičiams pažymėti.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	Skaičiavimas • Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). • Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.	• Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus. • Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą. • Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas. •

Matavimas • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nuasakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan. • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	• Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį. • Grupuoja daiktus pagal išorinius požymius. • Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau (didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.
Ugdymo gairės	
Skaičiavimas • Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštukus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėrašukai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną). Matavimas • Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartoti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti.	
Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

4	Skaičiavimas - Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. - Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas - Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. - Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. - Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. - Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	- Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėlioja dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. - Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“. - Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį. - Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką. - Parodo, kur jo kūno priekis, nugarą. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį. - Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.
---	---	--

5	Skaičiavimas - Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ - Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. Matavimas - Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. - Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Sudėlioja nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. - Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, - Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą.	- Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikia- mą) kortelių skaičių. Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai. - Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. Serviruoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampius ir kvadratus. Išklausęs pasakos, kurioje du– trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“ „Kas atėjo pirmas?“ - Žaisdamas daiktų lotą, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampius viena, o stačiakampius – kita spalva. Serviruoja stalą. - Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan. „Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, įproja į kalniuką, užlipa ant suoliuko. - Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtoju laiku, o ką veiks rytą – būsimuoju laiku.
6	Skaičiavimas - Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. - Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. Matavimas - Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. - Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu).	- Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. - Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę. - Pasako, kad mamos karoliai suverti iš rutuliukų, langas yra stačiakampio formos, saulė – apvali. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų. - Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei – ilgai ir plonai ar trumpai ir storai – buvo sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.

Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.) • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, gre- ta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	• Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje. • Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pa- sako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.
Ugdymo gairės	
• Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. • Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz. pasaka „Ropė“). • Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus. • Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan. • Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino. • Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį). • Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui manipuliuoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūlyti žaisti lego. • Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. • Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“). Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius. • Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. • Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). • Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampus, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką. • Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupti tvermės dėsniui suvokti reikalingą	

	patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). - Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“). - Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. - Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). - Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. - Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. - Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsni (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). - Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti. - Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.
--	---

	Ugdymo sritis: Tyrinėjimas	
	Smalsaudami vaikai pažįsta save ir pasaulį, lavina savo mąstymo gebėjimus, išbando įvairių elgesį, sužino, kas jiems patinka, o kas – ne. Smalsumas išreiškia norą sužinoti bei patirti kažką nauja ar neįprasta, o tai pasiekama tyrinėjant. Smalsumas yra poreikis, o tyrinėjimas – elgesys. Vaiko tyrinėjimas gali būti iš anksto apgalvotas ir sistemingas arba atsitiktinis. Ikimokyklinuko tyrinėjimai atveria galimybes pažinti aplinką, bendraamžius, suaugusiuosius, tam tikrus mokymosi dalykus, o be to – ir save patį. Skatindami tyrinėjantį mažylio elgesį, vaikas įgauna motyvaciją mokytis, o jo veikla pasipildo kūrybine vaizduote.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	- Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. - Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. - Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	- Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klausosi, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. - Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį. - Skaičiuoja, dēlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mieliai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina perpusę. - Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje.

		• Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.
	Ugdymo gairės	
	• Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. • Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. • Jiems sudaryti sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. • Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos. • Tyrinėjimas grįstas eksperimentais: • „Žaidimas su druskos tešla“ Puiki veikla tyrinėjimui, smulkiosios motorikos lavinimas, kūrybingumo skatinimas, vaizduotės išlaisvinimas. • „Piešiame vaivorykštę lėkštėje“ Vaikai gali stebėti, kaip saldiniams tirpstant liejasi spalvos, gali dalintis mintimis apie tai ką jiems primins šios susiliejusios spalvos. • „Skęsta ar plūduriuoja“ Vaikai spėlios, kuris daiktas nuskęs, o kuris plūduriuos. Lygins, kas sunkesnis ir kodėl. ir svarsto kodėl.	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukausi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).	• Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. • Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus.
5	• Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagų, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, susieja skirtingus pastebėjimus.	• Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. • Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus. • Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna.

6	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iškokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip gyvena kitose šalyse. • Aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradimai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus, darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. • Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos grupuoja ir klasifikuoja.	• Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. • Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). • Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje. • Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. • Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).
	Ugdymo gairės	
	• Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. • Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. • Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam. • Aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. • Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius. • Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. • Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. • Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. • Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį • Padėti vaikui suprasti šviesoforo spalvų reikšmes, kur galima pereiti gatvę, kaip negalima elgtis gatvėje. Pratinti būti atsargiems su nepažįstamais žmonėmis. Padėti vaikams suvokti, kodėl be suaugusiojo leidimo negalima naudotis degtukais, valgyti nežinomą maistą Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projekcinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti • Skatinamas tyrinėjimas pasirenkant STEAM veiklas: • Popieriaus savybių tyrinėjimas eksperimentas “Spalvų fabrikas”	

- *Vaikai susipažįsta su paprasto balto, spalvoto ir krepinio popieriaus savybėmis ir skirtumais, bando jį plėšyti, lamdyti, kirpti. Jie atlieka eksperimentą su skirtingų spalvų krepinio popieriaus skiautėmis.*
- **„Magnetiniai stebuklai“**
- *Eksperimentui naudojami magnetukai, metalinės svarsnelės ir servetėlės. Vaikai supažįsta su magneto savybėmis, kaip jis gali traukti metalinius daiktus, kaip veikia skirtingos magneto pusės.*
- **„Sėklų dygimo stebėjimas, daigelių persodinimas“**
- *Vaikai į vazonėlius sėja gėlių, agurkų sėklas, sodina svogūnų gumbelius, laisto. Kiekvieną rytą stebi pokyčius. sužino, jog augalų augimui reikia saulės ir šilumos. Laikui bėgant keliems daigeliams vazonėlyje tampa ankšta. Todėl daigelius reikia išretinti, persodinti į didesnius vazonus.*
- **„Spalvotas sniegas“**
- *Vaikai tyrinėja sniegą ir ledą, susipažįsta su jų savybėmis, dažo ledą, sniegą dažais stebi, kas vyksta.*

SAVIRAIŠKOS POREIKIS

Lūkestis: Kūrybiškas ir kuriantis, iniciatyvus vaikas

Menine veikla siekiama lavinti vaiko saviraišką, vaizduotę, ugdyti jo estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Todėl ikimokykliniame, kaip ir priešmokykliniame amžiuje, išskiriamos trys meninės veiklos rūšys: muzika, dailė, vaidyba. Vaikams sudaromos galimybės išgyventi laisvos idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus, džiaugtis gamtos bei žmogaus kūriniais. Ugdydami ikimokyklinio amžiaus vaiką, siekiame sudominti kūrybos procesu, o ne rezultatu. Grupės vaikams du kartus per savaitę salėje vyksta organizuota muzikinė veikla. Grupėje įrengtos erdvės dailės ir teatrinei veiklai.

Sietinas su šiomis pasiekimų sritimis:

12. MENINĖ RAIŠKA (MUZIKA, ŠOKIS, VAIDYBA, VIZUALINĖ RAIŠKA)

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

Ugdymo sritis: Meninė raiška

Muzikinėje, šokio veikloje ugdomas jautrumas gamtos garsams, muzikos intonacijoms ir ritmams, muziką lydinčiam tekstui, tautosakai, žaidimų, ratelių ir šokių judesiams. Siekiant ryšio su etnine kultūra, ypatinga ugdomoji reikšmė teikiama muzikiniam folklorui. Folkloro vaidmuo – ne vien pažintinis, bet ir kūrybinis, estetinis, etninis. Vaidyba - tai bendrųjų vaiko sugebėjimų, jo psichinių bei fizinių galių, ypač kalbos, jausmų, intelekto, vaizduotės bei valios ugdymo būdas. Vaikas turi galimybę įsijausti į personažo gyvenimą, džiaugsmą, liūdesį, tobulinti vaidybinius gebėjimus panaudojant įvairias teatrines priemones.

Žingsniai	Ugdymo sritis: Meninė raiška	
	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaikų veiksenos

1;2;3	Muzika, šokis • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. • Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas arpan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. Žaidimai ir vaidyba • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). Vizualinė raiška • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	• Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartuoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). • Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius. • Vaikas balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu). • Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, grįžus – nusišypso, apkabina. Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis. Linksmi juokiasi. • Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šu- niukas amsi, kiškutis striksi. • Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako. • Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt. • Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“ ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietų, ploja, trepsi ar kt.). • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (pvz., lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Raina katytė“ ar pan.). • Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą. • Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius at- lieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas ir kt • Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambė- jimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiš- kais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais). • Kuria sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais. • Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. • Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais.
-------	---	---

		Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.
	Ugdymo gairės	
	Muzika, šokis - Klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, ir kt.) bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje girdimi įvairius aplinkinio pasaulio garsai. - Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. - Parinkti įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). - Suteikti pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinti juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti. <i>Klausantis specialiai meno terapijai skirtų kūrinių, vaikas atsisėda patogiai, užmerkia akis ir klausosi muzikos fragmentų. Paskui vaikai savo emocijas išpiešia ant lapo, piešinyje gali atsispindėti visi mintyse atsiradę vaizdiniai. Jeigu vaikams netinka ramaus būdo meditacija, tuomet į muzikos terapiją įtraukiami rankų, pirštų bei kojų judesėliai, tam, kad emocijos būtų tik teigiamos.</i> <i>Stebint ekraną (projektoriaus ir išmaniųjų technologijų pagalba) vaikai seka muzikogramoje numatytus judesius, ritmiką, dinaminius ženklus, atlieka kartu paskirtą muzikinę – ritminę struktūrą. Dažniausiai muzikogramos muzika yra gerai žinomi pasaulio klasikų kūriniai, arba iškino filmų naudojami muzikos takeliai. Tačiau ankstyvojo amžiaus vaikai kol kas tik mokosi išpildyti bent vieną iš minėtų elementų. (Nuoroda: E. Grieg „Kalnų karaliaus oloje“ https://www.youtube.com/watch?v=Wk43IDUQmTk&ab_channel=Peque%C3%B1oMozart)</i> <i>Vaikai klausydamis su aiškia ritmika kūrinio, įtraukia šokio elementus kuriuos pritaiko kartu grojant su muzikiniu instrumentu pvz: šeikieriu.</i> Žaidimai ir vaidyba - Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus („Virus viru košė“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. - Vedžiodami žaislą, kartoninę figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. - Kartoti tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas. Vizualinė raida - Pasiūlyti pasirinkti popieriaus lapą, piešimo priemonių bei medžiagos. Veiklai skirti daug dėmesio, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais. - Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

	Žaidimai ir vaidyba • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.	• Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. • Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmais: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.
	Vizualinė raiška • Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	• Pasakoja ką nupiešė.
4	Muzika • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.	• Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.). Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tyliai – tyliai tipena. • Dainuoja lietuvių, rusų, lenkų liaudies ir autorines dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. • Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz., „Kac, kac kačiukai“, „Siūlai, siūlai“, „Bulvienė“ ir kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo, jo kūno dalių rodymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius. • Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitiniams rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. • Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui (pvz., Ieva, Jonas, Rūta, Eglė), žodžiams (pvz., lėlė, meška, lapė, kiškis ar kt.), judesius muzikai (pvz., svajingai muzikai – sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles ar kt.).

Šokis • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.	• Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, pvz., „Ar jūs norite matyti“, „Šiaudų batai“, „Žvirbli žvirbli“, „Skrido uodas“ ir kt. • Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją.
Žaidimai ir vaidyba • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.	• Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus, žaislus – įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai, perteikdamas emociją. • Žaisdamas pagal pasaką improvizuoja. • Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų. • Spontaniškai reiškia emocijas: susimąsto, stengdamasis prisiminti, kaip pavaizduoti, netrukus šypsosi, džiaugdamasis, kad pavyko. Pabaigęs kartu su visais nusilenkia.
Vizualinė raiška • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliavimu, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	• Komentuoja kylančias asociacijas atradus apskritimo ir iš jo išeinančių linijų piešimo variantus. • Atranda, kad štrichuojant galima ką nors pavaizduoti. • Piešia linijas ant smėlio, sniege. • Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom. • Kuria koliažą. • Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis.

5	Muzika - Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilsius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. - Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. - Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. - Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.	- Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. - Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. - Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz., piktas vilkas, gudri, lapė, ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir kt.). Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pvz., pasako garsiai ar tyliai dainavo kt.). - Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampiu, šaukštais ir kt.), melodiniais (ksilofonu, triola, molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus. - Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščiams, patarlėms judesius rateliui, žaidimui.
	Šokis - Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. - Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).	- Šoka sukamuosius ratelius. - Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, renkasi kaip vaizduos pvz. drugelį. Šias judesių sekas gali šokti pagal muziką arba be muzikos. Parenka judesius šokio pradžiai ir pabaigai, aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.
	Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.	- Vaidindamas vaizduoja stengiasi perteikti personažų charakterį. Stebi, ar kiti vaikai, suaugę domisi jo vaidinimu. Jei žiūri, dar ryškiau vaidina. - Atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų. - Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu.

	Vizualinė raiška - Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. - Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliazus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	- Piešia išryškindamas reikšmingas detales. - Norėdami pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, piešia „permatomus“ piešinius (nupiešto daugiaaukščio namo kambariuose detalios vaizduoja tai, ką nori papasakoti). - Pavaizdavo, kas vyksta skrendančiame lėktuve: permatomame lėktuvo salone sėdi žmonės su ausinėmis, jie klausosi muzikos. - Vaizduoja žmogaus judesį (sulenktas einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas). - Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijos, grotužo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. - Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglučių ir kt. - Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. - Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų. Naudojasi interaktyvia lenta, dokumentų kamera.
6	Muzika - Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamiesi į savo ir draugų dainavimą. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. - Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.	- Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotakos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu, klausydamiesi savo ir draugų dainavimo. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. - Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui. - Vietoj kalbos vietomis dainuoja, kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius.

Šokis • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.	• Šoka ratelius. • Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, pa- naudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti. Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz., greitai sukasi pašokdamas aukštyn ir pakeldamas rankas į viršų, taip perteikdamas džiugesį arba lėtai svyruoja, nuleidęs rankas, pasilenkęs žemyn perteikdamas liūdesį. Priderina šiuos savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką.
Vaidyba • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.	• Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelius, girdo vaikus vaistais, atlieka operacijas; žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu ima skūstis, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri atsuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikelį. • Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Kūrybingai naudojasi aplinkoje esančia kėde kaip akmeniu, lapės nameliu.
Vizualinė raiška • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafinais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	• Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taiso, dalijasi idėjomis, ginčijasi. • Piešdamas kuria fantastines istorijas. Kuria istoriją, žiūrėdama į savo dailės kūrinių. • Stebi pavyzdžius bando juos atkartoti. • Kuria erdvines, mobilias kompozicijas. Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. Jas pakabina ant sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. Ant jų sumano priklijuoti gėlyčių, vienur, kitur paspalvinti. • Kuria „gražius vaizdus“ ant šviesos stalo ar grafoprojektoriaus dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus daiktus, figūreles, iškirptas iš popieriaus ar spalvoto skaidraus plastiko lapų. Juos fotografuoja, peržiūri naudodami multimediją. Žaidžia kompiuterinės grafikos programa (<i>Paint</i>, <i>AktivInsipe</i> ir kt.), bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas, visiems savo kūrinių rodo ekrane.
Ugdymo gairės	
Muzika • Klausyti su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių, tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant • Sudaryti sąlygas ir skatinti vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. • Dainuoti trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. • Sudaryti galimybę žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. • Pasirūpinti, įvairiais vaikiškais muzikos instrumentais groti. Medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminti muzikos instrumentų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes: skambėjimą, tembrus. • Skatinti improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas,	

pasiūlyti spontaniškai kurti patiems.

- Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės.
- Dainuoti vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti dainuoti individualiai, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur, dainuoti atliekant įvairius darbus.
- Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti
- Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus.
- Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu.
- Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, video įrašų apie muzikantus. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį.
- Žaisti kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams. Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti
- Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.
- *Stebint ekraną (projektoriaus ir išmaniųjų technologijų pagalba) vaikai seka muzikogramoje numatytus judesius, ritmiką, dinaminį ženklą, atlieka kartu paskirtą muzikinę – ritminę struktūrą. Dažniausiai muzikogramos muzika yra gerai žinomi pasaulio klasikų kūriniai, arba kino filmų naudojami muzikos takeliai. Taip pat yra sukurtos kelios muzikogramos iš dainų, kurias atlieka vaikai muzikiniuose užsiėmimuose. <https://www.facebook.com/1192943170/videos/10224032186251127/> (l.d. „Pilaitukas“ meninio ugdymo mokytojos Editos Mečkovskienės kurta muzikograma pagal I. Šeduikienės dainą „Zyzia uodas“.*

Šokis

- Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengti prašyti, kad vaikai kartotų rodomus judesius.
- Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą).
- Kviesiti, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę.
- Žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų.
- Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams siėti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.
- Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Renkantis sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių.
- Siūlyti stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.

Žaidimai ir vaidyba

- Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis. Gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro.
- Skatinti įsijausti į veikėjus, siužetą. Leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla.
- Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, statybų reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Siūlyti patiems pažaisti teatrą. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti.
- Pasekus/paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti vaidinti. Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą.
- Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas.
- Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugti vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus.

- Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams.
- Kartais įdomesnę teatrinę rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, dėžę ir pan.) padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai.
- *Vaikai klausio muzikos pvz: kompozitoriaus Sen Sans 'o programinę siuitą „Žvėrių karnavalas“, „Karališko liūtomaršas“, kur pats kūrinys dėka muzikinių motyvų imituoja liūto riaumojimą, vaikai tai gali išpildyti balsu, bei rankų pagalbą imituoti liūto nasrų išsižiojimą pagal muzikinį išpildymą. Taip lavinama vaikų vaizduotė, išraiška, emocijų raiška, visa veikla integruojama, kaip muzikinis žaidimas.*

Vizualinė raiška

- Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje.
- Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoksta, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt.
- Eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis.
- Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius. Padėti suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti darbelių. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas.
- Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius.
- Skirti pakankamai laiko, kad galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis.
- Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
- Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius.
- Ugdyti vaizduotę, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan.
- Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.).
- Eksperimentuoti ir atidžiau įsiziūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusią fragmentų atspaudus.
- Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“.
- Taikyti šviesos stalą, fotoaparata, grafoprojektorius, multimediją, interaktyvią lentą, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis *Paint*, *AktivInspire*, *Photoshop* ir kt.). Kaupti elektroninius, popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).
- *Vaikai klausosi tematinės muzikos, kuri skirta atsipalaiduoti, nurimti, „pasikrauti“ geromis emocijomis. Išklause kūrinio savo vizualizacijas perteikia piešdami arba spalvindami pateiktas tematinės analogijas – pvz: skamba Sen Sanso kūrinys – fantazija „Akvariumas“, tad vaikui, kuris dar negeba piešti konkrečius objektus, paduodamas atspausdintas ar ranka pieštas akvariumas, o jis pats užpildo norimomis spalvomis, klausant keletą kartų to pačio fragmento. Taip vaikas išreiškia savo teigiamą arba neigiamą emocijų spalvų paletę. Kai kurie simboliai ar piešimo būdas, gali atskleisti vaiko emocinę /psichologinę būklę. (Nuoroda: https://www.youtube.com/watch?v=qnOajmKpKYA&ab_channel=K%C5%ABrin%C4%97liai)*

	Estetinio suvokimo ugdymasis nekelia tikslo padaryti vaiką visų meno rūšių mylėtoju, nes mėgdamas ir suprasdamas kelias meno rūšis, vyresniame amžiuje vaikas sugebės pastebėti ir įvertinti įvairių kūrinių savitą grožį. Svarbi estetinio vaikų auklėjimo dalis yra skaitymo menas. Grožinė literatūra žadina vaiko savęs pažinimo ir vertinimo poreikį, parodo žmogiškųjų vertybių ir siekimų prasmę. Todėl vaikas skatinamas kalbėti ne tik taisyklingai bet ir raiškiai, kaip su atitinkama intonacija vaikui skaitant pasakas. Tokie veiksmai lavina vaiko klausą, jis geriau skiria garsus, o vaiko sugebėjimas mėgdžioti, jausti intonacijos įvairumą yra svarbus estetinio suvokimo tobulinimo veiksnys. Estetiniame suvokime svarbiausia ne įgyti žinių, o dvasiškai tobulėti, suprasti tas vertybes ir idealus kurias akcentuoja meno kūrėjas.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	- Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelio iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. - Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. - Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelio iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. - Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis	- Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksmą, nuliūstą, susimąstą, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. - Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu. Džiūgauja, krykštuoja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti. - Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto. - Nupiešia labiausiai įsiminusį šokio personažą. - Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti. - Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi, nori bėgioti. - Jei šokis patiko, ploja. Galvos linktelėjimu ar žodžiu „taip“ išreiškia savo nuomonę. - Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja. - Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija, nusako, komentuoja.
	Ugdymo gairės	
	- Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinių, skatinti teigiamas, džiugias emocijas ir slopinti neigiamų emocijų proveržius. - Leisti stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius. - Kartu su žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reikšti sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia. - Išdėlioti piešinius matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinių. - Sudaryti galimybes matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

4	• Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	• Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. • Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. • Pasako, ką pats šoko. • Norėdamas suprasti vaidinimą klausia („Kas čia?“). • Įsijautęs į piešimo procesą, emocingai komentuoja savo piešinį. • Skirtingai reaguoja matydami šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja), linksmo siužeto paveikslėlį ir skulptūrėlę (aktyviai komentuoja arba ramiai apžiūrinėja, glosto). • Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocines būsenas. • Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emocingai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos, buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiškai pasipuošusios grupės, gatvės, namų estetines savybes. • Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meni- nė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl, pvz., apie piešinį, muzikos kūrinių, koncer- tą ar muzikinį spektaklį. • Pasakodamas apie matytą šokį, judesį susieja su personažu ar nuotaika. • Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį.
5	• Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrįsi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbą, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	• Patikėjusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. • Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas ir jas pakartoja žaidimuose. • Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese. • Džiaugiasi piešimo procesu: • Kalbėdamas apie draugo pie- šinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu. • Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą. • Džiaugiasi ir gėrįsi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais. • Girdėtus muzikos kūrinių elementariai apibūdina. • Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais, pasakoja matyto šokio siužetą. • Žiūrėdamas vaidinimą apie vilką ir ožiukus, atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, intonacijų ypatybes, jas įvardija. • Kartu apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt. • Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai, kodėl. • Estetinių meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su dorybomis, emociniais išgyvenimais. • Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka – meniniai spren- dimai, turinys pačių ir kitų dailės kūriniuose.

6	• Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	• Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį. • Vaidindamas emocingai, išraiškingai pakartoja frazes ir intonacijas. • Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. Gilindamasis į įvykius. • Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems. • Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau. • Pateikdami keletą motyvų apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbelį, vaidinimą. • Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinius. • Pastebi neišraiškingą, nepavykusį kūrinių atlikimą. • Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. • Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarko, puošia grupės aplinką. • Gėrasi ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimų: • Piktinasi netinkamu elgesiu. Mėgdžioja gražaus elgesio pavyzdžius. • Grožisi ir išraiškingais žodžiais apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetines ypatybes. • Suvokia ir savais žodžiais apibūdina muzikos kūrinius, apie išklaustą lopšinę sako. • Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus. • Supranta, kur sėdi žiūrovai ir savarankiškai užima jų vietą, parodo, kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, kada pasibaigia. • Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką. • Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeliamus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti. • Bando atpažinti ir spēlioti, kokį veikėją vaidina • Įžvelgia kai kuriuos raiškos priemonių ryšius su vaizduojamu objektu.
	Ugdymo gairės	
	• Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti. • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. Užduodant klausimus (pvz., „Kas čia?“) skatinti atpažinti vaizduojamą pasaką. • Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Nestabdyti, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaiduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. • Kadangi nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, reikėtų stebėti trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį). • Stebėti tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu. • Pritarti vaiko komentarams, papildyti jo vertinimą kitais žodžiais. Pasidomėti, ar patiko vaidinimas. Nuraminti, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus. • Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tikrųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaisla.	

- Prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti, pasikalbėti apie juos.
- Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs.
- Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna?
- Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau.
- Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto.
- Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodo, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Padrąsinti tęsti savo kūrybą.
- Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl?
- Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus.
- Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą.
- Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinių grožį.
- Skatinti žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu.
- Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.
- Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas.
- Sudominti patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Įsiklausyti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus.
- Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiausiais būdais tai pamatyti, pajusti.
- Ugdyti estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.
- Skatinti domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus.
- Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audioįrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.
- Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius.
- Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas.
- Paskatinti išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan.
- Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą.
- Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų.
- Sudaryti sąlygas dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre ir kitur.
- Pasikalbėti apie patirtus išpūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Užduoti atvirų klausimų: Ką pajutai? Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, išpūdingas?
- Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales.
- Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruoti jo kūrinėlius, ruošti visų vaikų arba

autorines parodėles, sudaryti individualius albumus.

- Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio.
- Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką).
- Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą.
- Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre).
- Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz., kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.).
- Pasivaikščiojimų lauke metu paskatinti stabtelėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. Fotografuoti ir kaupti atspausdintus arba elektroninius vaizdus, peržiūrėti naudojant multimediją. Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus.
- Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetinėms vertybėms puoselėti.
- Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina.
- Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą.
- Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje.
- Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai. Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilusius sumanymus: suteikti pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsiliesti į vaidinimą ar žaidimą.
- Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešiniuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešiniuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.

Ugdymo sritys, integruojamos į visus vaiko poreikius

Ugdymo sritis: Iniciatyvumas ir atkaklumas		
	Ikimokykliniame amžiuje mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymasis suprantamas kaip vaiko poreikis sužinoti, atsakomybė už savo veiklą, pasirenkamus veikimo būdus; savo stiprybių ir trūkumų žinojimas; veiklos rezultatų apmąstymas; domėjimasis pasirenkamos veiklos galimybėmis. Mokėjimas mokytis – tai vaiko noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti veiklos procesą bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	- Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. - Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. - Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties. - Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. - Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. - Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	- Atkakliai bando užsegti didelę sagą: pabando, nepavyksta, vėl pabando, pagaliau įspraudžia sagą į kilpą ir apsidžiaugia. Kelis kartus užsega ir vėl atsega sagą. - Imituoja matytus veiksmus. - Tyrinėja žaislus, aplinką. - Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų bokštelį. - Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaujamas pagalbos. - Sudėlioja visas formules į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo. - Ilgai tyrinėja naują žaislą. - Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. - Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva. - Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.
	Ugdymo gairės	
	- Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubėti padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. - Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. - Kantriai padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmams. - Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo. <i>Patarti aktyviai naudoti ne tik sąlyginius veiksmus, bet ir vaidmenų kalbą, įvairius vaidmenimis pagrįstus dialogus (Kate miaukia; vaikas verkia, kalba neaiškiai; mama kalba švelniu balsu ...)</i> <i>Parenkami tokie didaktiniai ir mažo aktyvumo judrieji žaidimai kurie lavina: smalsumą, išradingumą, individualios vaikų galimybės, palaiko jų elgesio laisvę ir savarankiškumą.</i>	

	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant išitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	• Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. • Noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje veikloje. • Randa išeitį, susidūrusi su kliūtimi.
5	• Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	• Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. • Auklėtoju pasiūlius veiklą patys pasirenka, kaip tai darys. • Po kurio laiko vaikas kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
6	• Plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	• Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. • Pradėtą darbą ryte, tęsia po pietų ir baigia tik kitą dieną. • Prie vaiko įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia. • Kreipiasi į draugą pagalbos.
	Ugdymo gairės	
	• Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtoju pačiam žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinti vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. • Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. • Nuolat praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. Neišleisti vaikų iš akių. • Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę. • Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti. • Pasiūlyti vaikams veiklos dviuose, grupelėje ar su visa grupe. • Palaikyti, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitis, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisiegti.	

	• Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. • Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti už- darbų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vai- kui visus veiklos atlikimo žingsnius. • Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų. • Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. • Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. • Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susi- kaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan. • <i>Sudaryti aplinką, kurioje vaikai galėtų savarankiškai aktyviai plėtoti kelis sąlyginius, reikšme susietus veiksmus (vaidmenį veiksmę), kurių turinys priklauso nuo esamos žaidimo aplinkos; (Vaikai atrado krūva audinio atraižų. Pasipuošę princesėmis: sukūrę sijonas, galvos apdangalus, skraistes..., susėdo į karėtą arba mašiną, apsilankė draugus...)</i> • Skatinti žaidime aktyviai naudoti pakaitinius daiktus, suteikdamas tam pačiam daiktui skirtingas žaidimo reikšmes. (<i>Šiandien stačiakampio formos kalade atlieka telefono vaidmenį, rytoj-muilas, sulčio pakelis,...</i>) • Pokalbio metu išsiaiškinti žaidimo pradinį sumanymą („noriu žaisti ligoninėje“, „aš esu vairuotojas“ ir kt.); • Leisti vaikui savarankiškai aktyviai ieškoti ar keisti esamą žaidimo aplinką; • Taip organizuoti vaikų veiklą, įskaitant ir savarankišką, kad vaikas lavintu gebėjimus stebėti, prisiminti, lyginti, veikti, siekti užsibrėžto tikslo. Kas patrauklu, juokinga, įdomu, smalsu ir gana lengvai įsimenama. (Mažo aktyvumo judrieji žaidimai, pokalbiai, interaktyvus žaidimai, bendras pasakojimų kūrimas,...)
--	--

	Ugdymo sritis: Problemų sprendimas Problemų sprendimo gebėjimai padeda vaikams priimti konstruktyvius sprendimus. Vaikas pats mokosi pasirinkti, nuspręsti ir pajusti problemų sprendimo ar pasirinkimo padarinius. Todėl ikimokykliniame amžiuje vaiko problemų sprendimų ugdymas ateityje palengvina ir praplečia sprendimų variantus ir poelgių galimas pasekmes.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	• Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus • Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.	• Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, pa- glosto, sugniaužia. Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia. • Bando kol pavyksta. • Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5–6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.
	Ugdymo gairės	

	• Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“. • Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. • Komentuoti vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmes. • Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas. • <i>Padėti ugdytiniui kartu įveikti sunkumus ir skatinti pabandyti tai atlikti vienam.</i> • <i>Pasirinkti ugdytinių mėgstamą knygos herojų, paskaityti knygą, pvz.: „KAKĖ MAKE ir Dantukų fejė“, pedagogams persirengti dantukų gydytoja ir ligone, kuriai skauda dantukus. Ir kelti probleminius klausimus, skatinant vaikus į juos atsakinėti sprendžiant problemą.</i> • <i>Suorganizuoti probleminės situacijos savaitinį, mėnesio, ar metinį projektą.</i>	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	• Geba įvertinti veiklos sunkumą. • Bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. • Bando spręsti problemas. • Kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
5	• Retsyiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariausi su kitais, mokosi iš ne- pavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	• Imasi kurti darbelį iš popie- riaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykustinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą. • Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą – pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį. • Nenusimena, pabando dar kartą.
6	• Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariausi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	• Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. • Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį. • Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. • Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. • Stebi pavyzdžius, bando, paprašo pagalbos.
	Ugdymo gairės	

- Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti.
- Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausti paties vaiko: Ką dar galima padaryti? Kaip kitaip galima padaryti?
- Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
- Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
- Vaikams susidūrus su problema, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau.
- Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos.
- Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
- Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais.
- Skaityti kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes.
- Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
- Užduoti vaikams atvirojo klausimo, padedančius apmąstyti problemą: Kas atsitiko? Kaip tu jautiesi? Kaip jaučiasi kiti?
- Vaikui susidūrus su problema, klausti: Ką tu darei? Ar tai padėjo įveikti problemą? Ką dar galima daryti? Ar tai padės įveikti problemą?
- Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.
- *Problemų sprendimas taikant naratyvinio žaidimo metodą. Pasirenkama knyga, pvz.: „Namai yra ten, kur gyvena mano širdis“ kurioje yra probleminė situacija, perskaityti knygą vaikams ir sukurti vaikams netikėtas situacijas, kuriose vaikai spręstų problemą.*
- *Įkurti grupėje erdves, kuriose vaikai galėtų spręsti problemas kalbėdami su pedagogu ir su draugu.*
- *Siūlyti vaikams nuolat sudėtingesnes veiklas, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais.*
- *Kaip ugdytiniai susiduria su problema, pakalbėti su visais ugdytiniais, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto ugdymo sprendimo pasekmes.*
- *Užduotis ugdytiniais atvirojo klausimo, padedančius apmąstyti problemas.*
- *Pedagogui sukurti problemas, kurias ugdytiniai patys spręstų.*
- *Pedagogams persirengus personažais, sukurti probleminę situaciją, kurią spręstų patys ugdytiniai.*
- *Suorganizuoti metinį projektą, kurio veiklų metu būtų gvildenamos problemos.*
- **Problemų sprendimo priemonės pasitelkiant STEAM veiklas:**
Veikla „Pagauk vėją“.
Veiklos metu lauke (esant vėjui) vaikai pasiima po plastikinį maišelį ir bando jame pagauti bei išlaikyti vėją. Pagautas vėjas maišelį kelia į viršų, o vėjas iš aplinkos maišelį ima blaškyti, būtent tuomet prireikia jėgos ir pastangų, kad jį išlaikyti ore. Šioje situacijoje vaikai susiduria su iššūkiais, kadangi vėjo gūsių jėga yra labai stipri ir vos akimirksniu maišelis gali būti nublokštas į žemę, tad vaikai skatinami atrasti būdus, kurie padėtų įveikti šiuos iššūkius.
- **Veikla „Laiveli mažas“.**
Veiklos metu vaikai iš putplasčio bei popieriaus konstravo laivelius, kuriuos plukdė vandenyje. Veiklos metu pagrindiniai iššūkiai vaikams buvo tokie kaip: laivelis neplaukė, laivelis neišlaikė vertikalios padėties ir pan. Vaikams teko pamąstyti, prisiminti ar sugalvoti naujus būdus šiems iššūkiams įveikti.

Ugdymo sritis: Kūrybiškumas

Pats palankiausias kūrybiškumo ugdymuisi, nes būtent tada vaikas yra pats imliausias: jis smalsus, visa savo esybe trokšta pažinti pasaulį; jo mąstymas dar laisvas, nesuvaržytas dogmų ir stereotipų. Kūrybiškumas – kiekvieno vaiko saviraiškos puoselėjimas, tai gebėjimas netipiškai mąstyti, kurti.

Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	• Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti. • Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	• Tyrinėja visus daiktus, patekusių į jo rankas. Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. • Tyrinėja naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais – liestamas, skanaudamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas. • Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. • Emocingai reaguoja į naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta). • Spontaniškais, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Pajutęs džiaugsmą noriai juos kartoja. • Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. • Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniiais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. • Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. • Suteikęs galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, košelių), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir netikėtus produktus. Savitai reaguoja į naują patirtį. • Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos. • Piešdamas įvardija, ką nupiešė.
	Ugdymo gairės	
	• Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. • Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. • Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu, turėtų lavinti visus pojūčius. • Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. • Parūpinti priemonių ir skatinti veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. • Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link. • <i>Užpildyti įvairių spalvų dažų ant lapo, lapą sulenkti per pusę ir atversti. Stebėti, kas įvyko.</i> • <i>Iš gamtinių medžiagų sukurti medį.</i> • <i>Veikla „Žaidžiame mišką“. (iš samanų, rudeninių lapų, gamtinių medžiagų, medžių šakelių sukurti mišką ir apgyvendinti miško žvėrelius).</i>	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos

4	• Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasa- kodamas, judėdamas, kurda- mas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	• Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą. Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu ir vaizduoja jų judėjimą. • Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. • Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. • Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, ir žiūri, kas išeis. Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir ištirti dar nepažintus dalykus.
5	• Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	• Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas. • Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. • Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai. • Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. • Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu, pvz., žaislus į lentyną nuveža lėlės vežimu). • Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan. Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, istorijų derinius. • Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai (pvz., bananas tampa telefonu, o pagaliukas sunkvežimiu). Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus. • Išbando įvairius piešimo būdus, sukuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus. • Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo (neužgožiant kitų ar neliekant nuošalyje). Dalijasi įspūdžiais.
6	• Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip..	• Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas. • Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojami tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį. • Smalsus, kelia klausimus, svarsto. Atlieka įvairius eksperimentus. Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes. • Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originalių rezultatų. • Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi. • Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.

	Ugdymo gairės
	• Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke. • Siūlyti žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrimi suaugusiųjų). • Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apėngus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. • Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. • Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. • Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas, piešti, tapyti, žaisti. Išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. • Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. (mąstymo detalumas). • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). • Prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaizdinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). • Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiaame gyvenime. • Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. • Girti, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdai užrašyti, skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami. • Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan.). • Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas. • Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. • Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džiunglėmis...). • Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detalai išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas. • Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. • Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiams su kitais vaikais. • Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. • Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse. • Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. • Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais. • Atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokyti pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. • Taikyti įvairius metodus ir būdus, kurie skatintų vaikus galvoti, ieškoti sprendimų, kurta aplinką. • Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų. • Bandyti perkurti pasakas (pvz., klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraitė – pikta?). • Siūlomos kūrybinės veiklos panaudojant STEAM elementus: • „Sukonstruok“. • „Nulipdyk iš sūrios teslos Pagranduką ir jį nudažyk“.

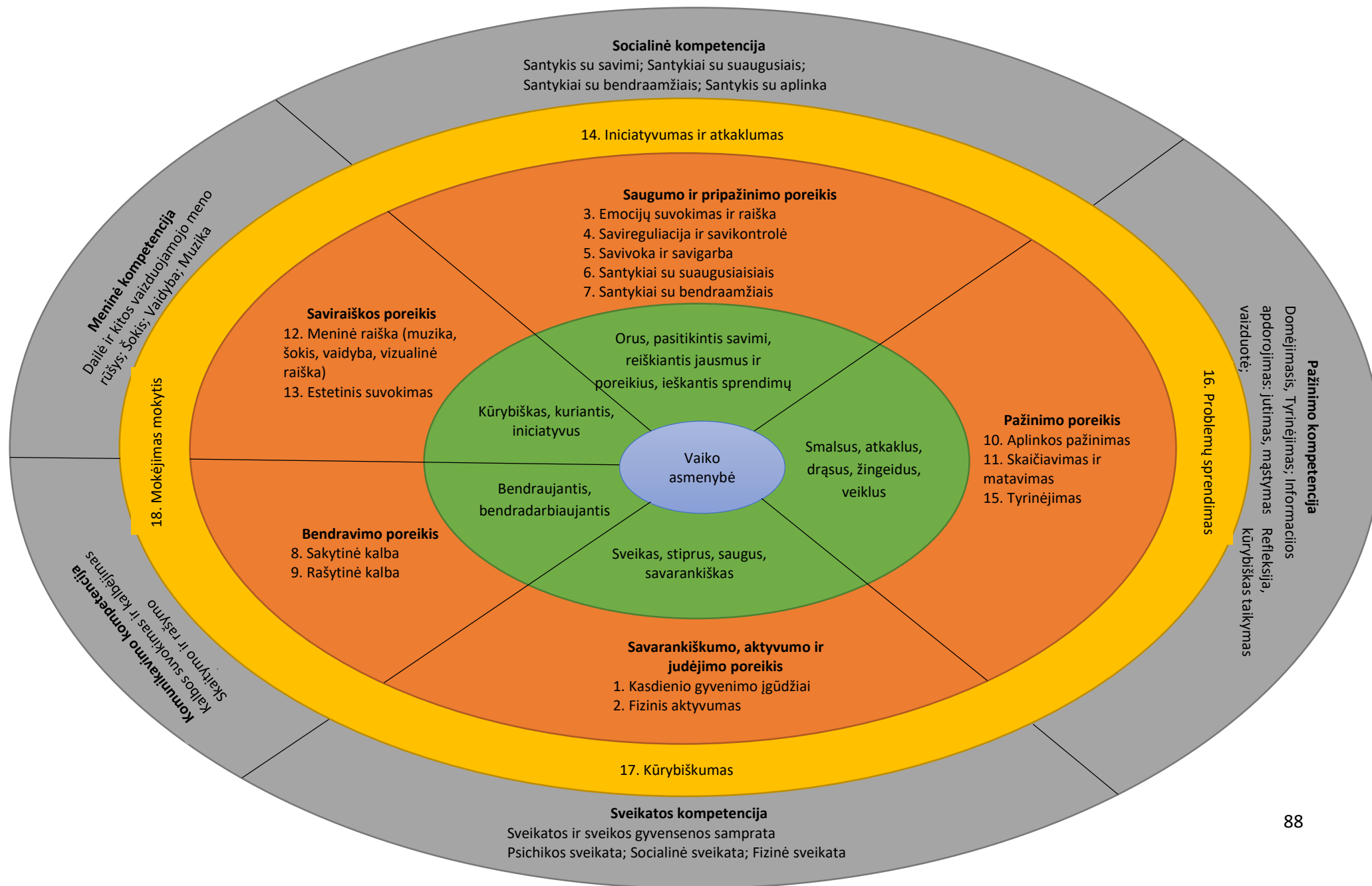
	• „Tapymas ant maistinės plėvelės“. • „Rudens paveikslas“. • „Nulipdyk ir papuošk puodelį“. • „Nupiešk mamos portretą pagal nuotrauką“. • „Aplipdyk kiaušinį plastilinu ir papuošk sėklytėmis“. • „Pagamink gėlytę mamai“. • „Kūrybiškai panaudok popieriaus lapus“. • „Papuošk draugo pirmąją vardo raidę“. • „Kuriname savo rūbelius ir organizuojame „Madų šou“.
--	---

	Ugdymo sritis: Mokėjimas mokytis	
	Ikimokykliniame amžiuje mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymasis suprantamas kaip vaiko poreikis sužinoti, atsakomybė už savo veiklą, pasirenkamus veikimo būdus; savo stiprybių ir trūkumų žinojimas; veiklos rezultatų apmąstymas; domėjimasis pasirenkamos veiklos galimybėmis. Mokėjimas mokytis – tai vaiko noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti veiklos procesą bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.	
Žingsniai	Augantys ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
1;2;3	• Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia. • Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.	• Juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, nors pamatęs, pvz., naują žaislą, lengvai pereina prie kitos veiklos. • Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausytis to paties, pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko. • Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando daryti taip pat. • Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, iššoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksmą, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neiššoka. • Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. • Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų. • Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą. • Džiaugiasi tuo, ką išmoko.
	Ugdymo gairės	
	• Pripažinti, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. • Pastebėti vaikų ketinimus, juos įvardyti. Jei reikia, padėti įgyvendinti. • Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai pagalbai. • Leisti žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į individualias pastangas, smalsumą ir žiūrėti pozityviai, išklausti, skatinti, džiaugtis tuo, ko jie išmoko, jų mažais	

	atradimais. • Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.	
	Augantys ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai	Vaiko veiksenos
4	• Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	• Paprašo pagalbos. • Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. • Dėlioja dėlionės, statyto namus, bokštus, konstruoja, sugriauna, stebėti, kas atsitinka. • Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.
5	• Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klausio, ką sako kiti, pasitikslinka. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	• Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų. • Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus. • Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. • Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą.
6	• Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose. • Siūlo ir jungia idėjas. • Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	• Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. • Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. • Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. • Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugu- siuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. • Sako, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbų knygą paveikslėlius.
	Ugdymo gairės	
	• Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis. Kartu pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko. • Padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leisti nuspręsti, kada reikalinga pagalba. • Drąsinti inicijuoti žaidimus. Kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą. • Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori. • Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrąsinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. • Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko. • Vaikus drąsinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. • Pripažinti, kad sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Numatyti veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. • Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus. • Veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebėti vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmokti. • Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniais žaidimais tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, vamzdeliai, žarnelės). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų.	

	• Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis.• Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TĘSTINUMO SCHEMA

VAIKO UGDYMO(-SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimas yra neatsiejama kokybiško ugdymo(si) proceso dalis, nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą atskirais amžiaus tarpsniais kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Vertinimo paskirtis - pažinti vaiką, jo individualumą, gebėjimų lygį bei jo patirtį (kaip kinta vaiko gebėjimai per tam tikrą laiko tarpą), numatyti vaiko ugdymo(si) perspektyvas, pritaikyti ugdymo(si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms. Taip siekiame atliepti ugdytinių poreikius, interesus ir pagal galimybes garantuoti kiekvieno vaiko sėkmę. Ugdymo pasiekimų vertinimo rezultatų panaudojimas pedagogui yra naudingas vaikų pažinimui, veiklos planavimui, ugdymo proceso individualizavimui bei individualios informacijos apie vaiką pateikimui tėvams.

Vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimas atliekamas vadovaujantis sudaryta lopšelio-darželio „Pilaitukas“ – „Ankstyvojo/Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų žingsniai“ tvarka (atnaujinta 2015 m.) (žr. 2 priedą). Susitarta, jog vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų vaiko gerą savijautą ir skatintų ugdymą(si):

- Padėtų vaikui išgyventi sėkmės jausmą;
- Paskatintų elementariai reflektuoti savo turimus gebėjimus;
- Padėtų suvokti, kaip kinta gebėjimai per tam tikrą laiką (per metus, per kelerius metus);
- Motyvuotų ugdytis, įveikti kliūtis.

Vaikų ugdymo(si) pasiekimų vertinimas yra **visuminis** - vertinami atskirų ugdymo sričių pasiekimai (kalba, dailė, muzika, vaidyba, aplinkos pažinimas ir t.t.). Kad vertinimas būtų pagrįstas ir teisingas vykdoma nuolatinė, tiksli ugdytinių veiklos rezultatų analizė. Šiam tikslui pasiekti naudojami įvairūs vertinimo metodai:

- Vaiko stebėjimas;
- Pokalbis su vaiku;
- Vaiko kalbos analizė;
- Pokalbis su vaiko tėvais;
- Vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizė;
- Vaiko elgesio faktų analizė;
- Atskirų situacijų aprašymas ir jų analizė.

Vertinimo rezultatai aptariami 2 kartus metuose, spalio-lapkričio mėn. ir balandžio-gegužės mėn. pagal įstaigos vaikų ugdymo programoje pateiktus vaiko poreikius bei gebėjimų sritis. Tėvams informacija apie vaiko pasiekimus perduodama žodžiu, raštu. Rudenį įvertinama vaikų turima patirtis ir gebėjimai, numatomi vaikų ugdymo prioritetai, kryptys, būdai. Vaikų pasiekimai (gebėjimai, žinios, supratimas) fiksuojami nuolat ir pažymimi vaikų vertinimo aplankuose. Pavasarį atlikta vertinimo rezultatų analizė parodo vaikų pasiekimų pažangą, ugdymo metodų ir formų veiksmingumą, nurodo ugdymo proceso tęstinumo gaires, atsižvelgiant į tai rengiamos rekomendacijos tėvams, siekiant ugdymo tęstinumo tarp ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir šeimos. Vertinant vaiko pasiekimus laikomasi vertinimo ir bei gautų duomenų pateikimo etikos reikalavimų, užtikrinamas jų laikymo saugumas.

Labai svarbus paties vaiko dalyvavimas jo pasiekimų vertinime. Tai ugdo jo atsakomybės jausmą, pasitikėjimą savo jėgomis, didina savivertę, padeda suvokti savo galimybes, pažangą ir tuo didžiuotis, didina ugdymosi motyvaciją. Vaikas kartu su grupės auklėtoja bei draugais aptardamas savo darbelius, piešinius, elgesį, filmuotą medžiagą mato savo pažangą, skatinamas įsivertinti siekiant formuoti supratimą apie jo paties ugdymąsi.

VI. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Bandzienė O., Bobrova L., Staponkienė Z. Vaikų kūno kalba. – Šiauliai, 2004.
2. Boyd D., Bee H. Augantis vaikas. - Vilnius, 2011.
3. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Knyga auklėtojai. – Lietus, 1997.
4. Katinienė A., Vaičienė A. Muzika vaikų darželyje. – Šiaurės leidykla, 2001
5. LR Švietimo ir mokslo ministerija Antroji kalba ankstyvajame amžiuje. – Ugdymo plėtotės centras, 2014.
6. LR Švietimo ir mokslo ministerija Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. – Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
7. Monkevičienė O. Vaikas iki trejų metų, Ankstyvojo ugdymo metodas. – Vilnius, 2001.
8. Ovezarek S. Ikimokyklinuko gimnastika. – Kaunas, 2005.
9. Petrauskienė A., Zaborskis A. Aukime sveiki. – Kaunas, 2000.
10. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. – Vilnius, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
11. Schiller P., Bryant T. Vertybių knyga. – Kaunas, 2004.
12. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. – Australija, 2006.
13. Trister Dodge D., Colker L. J., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Vilnius, 2007.
14. Trister Dodge D., Rudick S., Berke K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Vilnius, 2008.
15. Žukauskienė R. Raidos psichologija. – Vilnius, 2002.

PRIEDAI